Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 199 (11397) 1980 чылдың август 27, среда 1925 чылда үндезилеттинген Өртээ 2 көп.

«Шын» солун Күш-ажылчы алдар тугун П. Е. Оюннуң чедиишкининге тураскаадып көдүрдү.

Таңды районда «Коммунизмниң херели» совхозтуң комбайнери Петр Ендакович Оюн хүнде 18 гектар тарааны тавычалаар үлүүн ортумаа-биле 42 гектар чедирип турар.

Дүжүт ажаалдазының мурнакчызындан үлегер ап, тарааны чидириг чок ажаап алыр дээш демиселди күштелдирээли!

•

АЖААЛДА ШАПКЫНЧААН

Таңды районда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз эң тараалаң ажыл-агыйларның бирээзи. Ында механизаторлар тараа культураларын бышканнап ажаап алырынче кирипкен.

Совхозтуң механизаторлары техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарынче, дүжүт ажаап алыышкынның бедик шынарлыг чорударынче кол кичээнгейни салып турар. Ынчангаш үш комплекстиг отрядты тургускан.

Межегейниң тараажылары он ийи муң 600 гектар черде кызыл-тасты болгаш арбайны ажаап алыр. Тарылга шөлү ыйгылдарлыг болгаш дагларлыг черлерде болза-даа, комбайнерлер хүнде норма ёзугаар 19 гектар черниң тараазын кезерниң 30 га чедир күүседип турар. Олар бүгү тараазын ийи неделя иштинде ажаап алыр сорулганы салган. Ам тарааны бышканнап кезериниче үжен ажыг комбайн кирген. Дүжүтке чидириг болдурбас дээш хемчеглерни база ап турар.

К. МААДЫ.

СЭКП-НИҢ XXVI СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

Ноябрь 7-де рапорттаар дээш

Онгу беш чылдың эгезинде Кызылга далган аймааның бүгү ассортиментизин болгаш нийтиниң малынга комбикормну бүдүрер улуг дээрбе комбинады ажыглалга кирген. Ооң түңнелинде республикага сорттуг далганы тырттырары—3, а комбикорм бүдүрүлгези—4 катап көвүдээн. Ол дээрге чаа бүдүрүлге чериниң коллективиниң, ында партия, профэвилел болгаш хөй-нити организацияларының төлевилээн күчүлерин долузу-биле ажыглап, ажылдадырын, кадрларны доктаамал болдурарын чедип алыр дээш чоруткан кижизидикчи болгаш мобилизакчы улуг ажылының түңнели болур.

Коллектив аныяк-даа болза, ында сөөлгү ийи-бир чылда барык 160 кижи янзы-бүрү профессияны чедип алган, доктаамал ажылдап, боттарының шилип алган мергежилин үргүлчү бедидип турар. Оларның иштинде бежен ажыг кижини Москваның, Благовещенскиниң, Ачинскиниң болгаш өске-даа хоорайларның ол хевирлиг бүдүрүлгелеринге өөредип, билиг-мергежилин бедиткен. Ол ышкаш комбинаттың бодунда практиктиг өөредилгени соксаал чокка чорудуп турар. Оон түңнелинде чыл келген тудум-на продукция бүдүрериниң немелде өзүлдези улгадып кел чыдар.

Комбинат бодунуң ажылдап эгелээни баштайгы чылы — 1976 чылда үш аңгы сорттуг 8000 далган бүдүрүп үндүрген болза, 1980 чылдың чүгле баштайгы чартыында 14 муң тоннаны берген. Ынчаарга дээрбе комбинады чылда-ла 25 муң тонна далган аймаан, 37 муң тонна комбикормну бүдүрүп үндүрүп шыдаар апарган. Продукция бүдүрериниң хемчээлин көвүдетпишаан, Кызылдың дээрбе комбинадының коллективи республиканың база бир мурнакчы бүдүрүлге черинге санады бергени таварылга эвес.

Республиканың тараа продуктуларының бүдүрүлге эргелелиниң өске-даа коллективтери онгу беш чылдың планныг даалгаларын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип, ажылдың шынарын улам экижидер, хожудап турарлар чок ажылдаар деп ростовчуларның кыйгырыын деткиишаан, ону боттарының ажылынга калбаа-биле нептередип турар.

Тараа продуктулар эргелелиниң күш-ажылчы коллективтери, бүгү чурттаазы ышкаш, СЭКП ТК-ның XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартыр дугайында доктаалын калбаа-биле таныжкаш, чаа бедик хүлээлгелерни алган.

Чаа, бедиткен хүлээлгеде үлетпүр продукциязын сайгарар болгаш бүдүрер талазы-биле беш чыл планын Улуг Октябрьның 63 чыл болур ою — ноябрь 7-де рапорттаарын айыткан. Ынчангаш оон арткан үениң иштинде, тодаргайлаарга, чыл төнчүзүнге чедир, беш чыл планындан ажыр ам-даа алды миллион рубльдиң продукциязын бүдүрүп үндүрер, 1981 чылдың баштайгы ийи айларының планныг даалгазын СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнү—февраль 23-те күүседир.

Үстүнде айыттынган хүлээлгелерни ажылчы чоннар боттарының хуралдарынга калбаа-биле чугаалашкаш, хүлээп алган.

Эргелелдиң ажылчыннары боттарынга алган чаа бедик хүлээлгелери күүсеттинер дээрзинге чигзинмес. Ол дугайын онгу беш чылдың сөөлгүзүнүң 7 айлары-биле катай эрткен дөрт чылдарның түңнелдери бадыткап турар: тараа продуктулар бүдүрүлгелериниң коллективтери ол үе иштинде 34682 муң рубльдиң бараанның продукциязын сайгарар тургаш, ону 36 муң 590 рубль чедирген. Эргелелдиң дээрбе комбинады, өске-даа бүдүрүлгелери ол-ла үе иштинде 98 муң тонна сорттуг далганы болгаш 154 муң тонна комбикормну бүдүрер даалганы тус-тузунда ажыр күүсеткен.

Бедик хүлээлгелерни күүседиринге социалистиг чарыштың улуг идиглиин барымдаалааш, эргелелдиң бүдүрүлге коллективтеринге ону улам калбартып, дээштиниң күштелдирген. Мурнундагызы ышкаш чарыштың түңнелдерин ай, квартал санында үндүрүп, шаңнал-мактал хемчеглерин калбаа-биле ажыглап турар. Бо чылдың ийиги кварталының түңнелдери-биле Чадаананың тараа хүлээп алыр пунктузунуң дээрбе цеги районнуң бүдүрүлге черлериниң аразынга социалистиг чарыштың бирги черин чедип алгаш, СЭКП райкомунуң, райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Чадаанажылар июль-даа айда бедик темпилиг ажылдап, продукция бүдүрериниң планныг даалгазын 110, ону сайгарарын — 111,7 хуу күүсеткеш, база-ла бирги черже үнген. Социалистиг чарышка Кызылдың дээрбе комбинадының комбикорм цеги база доктаамал тиилекчи боор, шаңнал-макталды чедип ап келген.

Республиканың тараа продуктулар эргелелиниң ажыл-ишчилери партияның XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышка калбаа-биле киришпишаан, боттарының арга-курлавырларын долузу-биле ажыглап, бүдүрүлгениң ажыктыын, ажылдың шынарын бедидип тургаш, онгу беш чыл планын ноябрь 7-де күүседир дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Ч. ДОСПАН,
эргелелдиң кол инженери.

ЧЕДИ ХОНУКТА

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик районунуң бюрозу мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле социалистиг чарыштың база бир чеди хонуунуң түңнелин үндүрген. Ук ажылдың бо үениң дургузунда элээн шапкынчаанын бюро демдеглээн.

Августуң 11-ден 18-ке чедир районга 2911 тонна сиген белеткеттинген болгаш нийти сиген 11026 тонна четкен азы бо талазы-биле план 41,5 хуу күүсеттинген. Эң хөй немелде «Алдан-Маадыр», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Октябрь 30 чылы» совхозтардан кирген.

Бо чеди хонуктуң түңнелинде «Алдан-Маадыр» совхоз социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Ол совхоз амга чедир 2040 тонна сигенни белеткээш, планының 60 хуузун күүседип алган. Ынчангаш СЭКП райкомунуң, райкүүскомунуң, ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Ийиги черде—СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхоз. Ук совхозтуң сиген кезер планының дең кезиниң күүсеттингени ол.

Механизастаан бригадалар аразынга калбарган социалистиг чарышка СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң Кара-Сал Дамба удурткан бригадазы тиилекчи болган. Бригаданың кежигүннери планының 76 хуузун күүседип шыдаан.

Эрткен чеди хонукта районнуң ажыл-ишчилери элээн чедишкинниг ажылдаан-даа болза, нийти ажыл эрткен чылдың деңнелинге четпес. Ылаңгыя витаминниг сиген далганының белеткели 28-ле хуу күүсеттинген, а сенаж белеткели чүгле «Тыва» совхозта чаа эгелеп турар. Мал чеминиң белеткели Карл Маркс аттыг, «Сут-Хөл», «Хөндергей», «Большевик» совхозтарда кончуг оожум. Ажылды дарый дүргедетпес болза, малга быжыг чем-суур тургустунмас шинчи кирип келген.

М. ХОЖУР-ООЛ.

Депутат соңгукчуларында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Чимит-Доржу Байырович Ондар Сут-Аксы суурнуң Культура бажыңынга соңгукчулар-биле ужурашкан. Депутат республиканың Дээди Совединиң болгаш чазааның ажыл-чорудулгазын база бодунуң депутат хүлээлгезин күүседип турарын чыылганнарга таныштырган. Ооң-биле кады республиканың, районнуң болгаш совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда турар сорулгаларга тодаргай доктаап, СЭКП-ниң ээлчеглиг съездизинге төлептиг ужуражыр дээш күш-ажылчы коллективтериниң болгаш бүдүрүлге мурнакчыларының бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарын демдеглээн.

К. ОНДАР.

МӨРЕНЧИЛЕР—МУРНУНДА

Республиканың өске черлеринге бодаарга Эрзин районуң девискээринге ол-шык эвээш дүшкен. Ындыг болзажок оът-сигенниң үнүжү эрткен кандаашкынныг чылдардан дээре болган. Бо чорук келир кышка удур нийтиниң малынга четчир санныг мал чемин белеткеп алырынга чогумчалыг байдалды тургускан. Сиген кезилдезинче ажыл-агыйлар моон мурнукузунга бодаарга эртежик кирбишаан, техниканы болгаш кижилерни эрткен чылдардан хөйнү мобилизастаан. Сиген кезип турар механизастаттынган бригадаларның хову турлагаларынга, хол кадыры дагжаан аян-шыктарда майгыннарга чеде бээрге көскү агитацияның дээштиг хевирлери— лозуң-плакаттарны, күш-ажылчы алдарның туктарын, агитхуудустарны болгаш масса политиктиг ажылдың өске-даа хевирлерин кижи көөр, таныжар аргалыг. Районнуң кайы-даа булуңунда мал чемнериниң белеткелинде ажылдап турар кижилер хүн бүрүдеги ажылының чижек-нормазын, ажылының төлевирин тодаргай билген турары-биле база оларның материалдыг болгаш моральдыг сонуургалын бедидериниче углашкан хемчеглер чугула кампанияның эгезинде-ле ажылдап кылдынган. Ол ышкаш чер-черлерде күш-ажылдың чурум-сагылгазы бедик, арткан эвээш хонуктарның хүн бүрүзүн чеп ажыглаар дээш сигенчилер күжүн мөөнээн.

Районнуң 4 совхозтарының база оларның сигенчи бригадаларының звенoларының, тус-тус сигенчилериниң ортузунда социалистиг чарышты билдилиг организастаан. СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң база ВЛКСМ, Тыва обкомунуң чарлааны шалыпчы айда «Мөрен» совхоз (директору Б. Сайды, партбюро секретары Ш. Маажый) шудургу ажылдап, СЭКП Эрзин райкомунуң, райкүүскомунуң, ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл тугун ийи удаа чаалап алган. А район республиканың мурнуу зоназында чыдар районнарның чарыжынга бирги черни ап, ам база дагын СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ Тыва обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алыр дээш туржуп турар.

Үстүнде ады үнген ажылгый «Мөрениниң» 3 хойжу бригадалары, Сыын-Мыйыс төп сүт-бараан фермазының коллективи, бода мал бригадазы бо хүннерде мал чеминиң белеткелинде хаара туттунган. Маңаа совхоз төвү Мөрен суурнуң чурттакчыларының ачы-дузазы база улуг. Түкчээ Комбу удурткан сүт-бараан фермазының саанчылары, кадарчылары нийтизи-биле 100 тонна сигенни кезер социалистиг хүлээлгезин 90 тонна ажыра берген. Олар кыштагдан ырак эвесте, Тес Үнүнда ажылдап, эки шынарлыг сигенни өй-шаанда кыштагда чедирип, сараатап турар.

Коммунист Бүрбүүжүк Парович Лопсанның эргелекчилээни бода мал бригадазы база шалыпчы ажылдап турар.

А планныг онаалданы хойүнүң, техниктиг чепсек-херекселдиң санының, кижи күжүнүң-даа талазы-биле совхозтуң механизастаттынган трактор-хову бригадазынга быражырлар чок. Мөрен кодээ Советтиң депутады Анай-оол Сендиевич Допчутка удурткан ук бригада Үнегети деп черде туруп турар. Долгандыр хову-шөлдер. Чамдыктарын чайгаар үнген сиген элээн, өскелеринде чаңгыс чылдыг үнүштерни тараан. Оларның дап-тал ортузунда бедигээште бригаданың төвүн тудуп тургускан. Социалистиг хүлээлгениң, оон күүселдезиниң эң көскү черде самбырада бижээш аскан. Оон кожазында кызыл тук салгынга хөлбеңейнип киискип турар. Күш-ажылчы алдарның бо тугун кестинген сигенни прессеп турар мурнакчы тракторист, дагдыныкчы Михаил Баанайга тураскаадып көдүрген. Ол хүнде 15 тонна сигенни прессээр тургаш ол үлүүн 30—35 тоннага безин чедире бээрин туктуң тайылбырындан кижи номчуур. Баанайның арга-дуржулгазын дамчыдары-биле дагдынып алганы аныяк тракторист Владимир Куулар оон барык дудак чок ажылдап турар.

Бригада нийтизи-биле 1833 тонна мал чемин белеткээр ужурлуг. Амдыызында оон 1135 тонназы белен. Онаалда-даалганы күүседиринге сиген кестирип турар трактористерниң звенозу улуг үлүг хуузун киирген. Ында МТЗ-50, 52 маркалыг 6 тракторларны быжыглаан. Звенонуң ажылын Эрзин район Советтиң депутады, комсомолчу Виктор Эрендей билдилиг удуртуп келген. А тракторист Василий Нурзет хүн нормазын доктаамал 130—140 хуу күүседип турар. Ол ышкаш ажылдың өске-даа адырларында хаара туттунган трактористер аныяк коммунист Василий Ыналай, Биче-оол Долзатмаа, чолаачылар Байыр-оол Чула, Каадыр-оол Карти эш-өөрүнге үлегер-чижектиг ажылдап турарлар. Сигенчилерге амданныг аъш-чемни повар Чүрүк Баанай белеткеп берип келген.

Хову турлаанда кызыл-булуң, столовая, общежитиениң үениң негелдезинге дүүштүр туткан. Хол бөмбүүнүң шөлү кежээлерде кезээде куруглавас. Төп, республика солуннары, журналдар доктаамал кээп турар. Чамдык хөгжүм херекселдери, хол-шыдыраа, шашки чергелиг оюннар мында бар. Бо бүгү таарымчалыг байдалдарны тургузуп, шалыпчы айда улам бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче кижи бүрүзүн хей-аът киирип турар.

С. МОНГАЛ.

ЧУРУКТА: беш чылдың шалыпчылары (солагай таладан) А. А. Яузин биле Н. И. Кудачин.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Республиканың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи «Каа-Хем» разрезиниң коллективи доозукчу чылында бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Июльда разрезтиң ажыл-ишчилери продукция сайгарарының планын 110,5 хуу, нийти продукция бүдүрерин 116,5 хуу күүсеткен. Эрткен 7 айларда дагжылар 452 муң тонна хөмүр-дашты казып тыпкан, азы ол талазы-биле план 114,7 хуу күүсеттинген.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге төлептиг ужуражыры дээш социалистиг чарыш ында калбарган. Чарыштың мурнуку одуруунда БелАЗ-540-ниң чолаачылары коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Николай Иванович Кудачин болгаш ооң кады ажылдап турар эжи А. А. Яузин олар база чоруп турар.

Н. И. Кудачин биле А. А. Яузин социалистиг хүлээлгезин чедиишкинниг боттандырып, беш чылды хуусаа бетинде, 1980 чылдың июнь 2-де күүсеткеш, он бирги беш чылдың үлүүнде ажылдап кирипкеннер. Оларның шалыпчы ажылы бүгү коллективке эки үлегер-чижек болган. Эдилээн машина-техниказынга камныг, үе шаанда септеп, ажаап алырындан оларның БелАЗ-ы үрелиишкин чок, үргүлчү-ле белен байдалда ажылдап келген. Мурнакчы чолаачылар Н. И. Кудачин, А. А. Яузин оларның кайызында-даа «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» хөрек демдээ болгаш өске-даа шаңналдар хөй. Күш-ажылчы чедиишкиниин олар боттарының байырлалы — Шахтёрнуң хүнүнге белээ болдурган.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге уткуштур

МЕТАЛЛУРГТАРНЫҢ ШАЛЫПЧЫ ЭЭЛЧЭЭ

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылы аттыг Запорожтуң титан-магнит комбинадынга организастаан көргүзүг ээлдирилге бедик мергежилдиң ёзулуг өөредилгези болган, ол ээлдирилгени мурнакчы ажылчын И. Ищенко кылган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип болуруунуң аргазын эш-өөрүнге ол бүзүрелдиг көргүскен. Техниктиг чорудулганың белеткээр талазы-биле беш кылыышкыннарының бирээзин-не ортумаа-биле 20 минута дүргедедип болурунга металлургтар тодаргай бүзүрээннер. Камнап алдынган үениң күзели-биле ээлчег санында-ла немелде бир ээлдирилгени кылып болур.

— Иштики курлавырларны ажыглаары — СЭКП-ниң XXVI съездизинге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни күүседириниң үндезини. Ол курлавырларның эң чугулазы— мурнакчы дуржулганы чер болганга шиңгээдип нептередири болур—деп, комбинаттың директору П. Галкин чугаалаан.

Партийжи чыышты төлептиг уткуур дээш чурттуң өңнүт металлургиязының ажыл-ишчилериниң чарыжының эгелекчизи болган коллективтиң хүлээлге бүрүзү тодаргай ажыл-херек-биле быжыглаттынган. Чартык дамчыдыкчы материалдарны бүдүрер талазы-биле чаа күчүлерге шалыпчы ээлчегниң киржикчилери улуу-биле идегеп турар. Оларның хуусаазындан бир ай бурунгаар ажыглалга киргеш, партийжи съезд ажыттынар хүнде баштайгы продукцияны алыр деп металлургтар шиитпирлээн. Сорулга чиик эвес-даа болза, күүсеттинип болур. Ында чедип алдынган бедик темп ол дугайын бүзүрелдиг бадыткап турар.

Ажыл шагын хөйү-биле камнап алыр чорук тудуг-монтаж болгаш ажыглалга киирер эдилге ажылдарын холбаштыраның хандырып турар.

Чарыштың эгелекчизи комбинаттың ажыл-ишчилери шалыпчы ээлчегде сорук кириишкинниг болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар.

А. ГОЛОВИН.
СЭТА-ның корр.

РЕЙСЧЕ ПУТЕВКАНЫ БЕРИП ТУР

Саратов областа Волганың оң талакы эриинде тараа хүлээп алыр эң улуг пункт болур Калининниң элеваторунда автомобильдерниң манажыр чоруун чайлаткан. Тус черниң ажыл-агыйларындан арбын тарааны ол бүдүрүлге чери ам безин хүлээп алган.

— Тарааны чогуур үезинде дүрген хүлээп алырын электронуг саналга машиназы хандырып турар. Шаңнарда чеже тараа барын районнуң совхозтары болгаш колхозтары сөөртүлгениң бүдүүзүнде биске дыңнадып турар. Диспетчер ол медээлерге немей шаңнарга чедир оруктуң хемчээлин база транспорттуң чеже чүъктү сөөртүп болуруң область төвүнче дамчыдып берип турар. Ооң соонда саналга машиназы маршруттарны дүрген санап каарга, автомобиль бүрүзүнүң рейстериниң графиктерин телетайп дамчыштыр эртенинде ап турар бис—деп, сөөртүлгелер башкарар төптүң начальниги Т. Горбатюк СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

— Шактыг графиктер ёзугаар ажылдаарга, чиик болур-дур. Кайы колхозка кажан баарын, чеже шак болгаш дедир ээп кээрин тодаргай билир чорук бичии-даа саадаашкынны болдурбайн турар—деп, чолаачы А. Харитонов немеп чугаалаан.

Алды муң тонна тарааны хүнде сөөртүрүнге мурнуку чылдарда районга амгызындан үш катап хөй машиналар негеттинип турган. А сөөртүлгениң шактыг график чокка чорударга, саадаашкын улуг болуп келген.

«Шаң — элеватор» деп маршрут ёзугаар ажыл-агыйларның, автоотрядтың, тараа хүлээп алыр пунктунуң хүлээлгелерин үш талалыг кээрээде тодаргай айыткан. Калинин районнуң колхозтары болгаш совхозтары бо чылын күрүнеге 145 муң тонна тарааны садарын, а автотранспортчулар ол тарааны хуусаа бетинде—үжен хүнның дургузунда сөөртүрүн хүлээпттен.

В. ЯКОВЛЕВ.
СЭТА-ның корр.

Чайгы семиртилгени бедик деңнелге

АЛАШ ХЕМНИҢ УНУНДА

Алаш хемниң унунга шаандан тура малчыннар чазаглап, күзеглеп келген. Бо чылын ында оъt-сигенниң үнгени эки. Ынчангаш чамдык кадарчылар орта олчаан чайлаглапкан, өскелери ам тайгадан көжүп киргеш, малын мында семиртип эгелээн.

Ак-Довурактан Абазаже углаан чазаглыг оруктап чорупорган. Алаш хемни кежилдир туткан улуг көвүрүгден ырак эвесте, хемниң ийи талазында кожа-кожа аалдарны, ында чаттылып оъттаан кодан хойларны кижи дораан эскерип каар. Ол дээрге «Шекпээр» совхозтуң Бйче-Тей салбырының хойжулары-дыр. Хемниң ол-бо талазында ховаштарда аалдарга кирип, хойжуларның ажыл-ижи-биле таныжып, малдың чайгы семиртилгезин кордувус.

Алаштың Ужар-Аксында чаңгыс ак өг. Оон ырак эвесте, чоога аксында, кара чүзүннүг бир кодан хой тавааржыттап чор. Октябрь Революциязы болгаш Күш-ажылдың Кызыл Туг ордениериниң эдилекчизи Күрседи Саятыевич Ооржактың аалы ол. Малчын хой кадарып чораан, чаа келген болду.

— Ада-иемниң-даа шаанда чурттап чораан чери бо—Алаш хемниң уну. Изиг, таар оъттуг болгаш борта малдың семирири эки чер. Бо чылын хойну орай кыргыдып, чайлаглаашкынче арай озалдап киргеш, малчыннар тайга четпейн, бо хем унунга чайлаглапкан. Мен база, оът ажырбас боорга, борта чайладым. Хойнуң деңгип турары эки-дир — деп, малчын чугаалады. Бо хоочун хойжу тайгага чаашкынныг, арай соок болурга, азы чайлаглаашкынче үнери орайтай бергенде, Алаш хемниң унунга чайлаглааш, а күзүн тараа, сиген хоорзунунга баар чаңчылдыг. Малчынның бо чылда болгаш онгу беш чылда алган социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин сонуургаарывыска, ол мынчаар харылады:

— Онгу беш чылдың чыл бүрүзүнде хойдан хураган, дүк алыр талазы-биле хүлээлгемни үргүлчү ажыр күүседип келдим. Бо чылын база 100 хойдан 100 хураганны, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүк алыр хүлээлгемни күүсеттим. Ам 10 тонна сиген кезер планымны база чоокку хүннерде күүседир мен. Малды эки семиртип, кышка хынамчалыг белеткениринге хойнуң тарып бораадылгазын эки чорудары — кол сорулгам ол. Коммунист кижи болганымда, партияның ээлчеглиг улуг чыыжынга төлептиг күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр мен — деп, Күрседи Саятыевич улуг бүзүрел-биле чугаалады.

Малчынның коданындан ырак эвесте хураган кадарчызы, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Монгуш база-ла Алаш хемниң унунга чайлаглаан. Ооң хураганнарының семирип деңгээни эки. Малчын ам база-ла сиген кезилдезинде ажылдап турар. Ол чыл бүрүде 15 тоннадан эвээш эвес сигенни кезип белеткээр, кышка хынамчалыг белеткенир дээрзин хойжу бригаданың бригадири Калиндуу Монгуш чугаалап чорду.

Алаштың ол-ла талазында Бел-Бажы деп хонаштарда Монгуш Шыдыраа, Борис Монгуш, Дарга-Сүрүш Монгуш олар кожа-кожа чурттап турар. Оларның хөй баш кодан хою хем унун улам каастап чоруур. Хоочун хойжу Монгуш Шыдыраа бо чылын база-ла шалыпчы ажылдап, хой бүрүзүнден хураган алыр дээн хүлээлгезин күүсеткен. Ам кышка четчир мал чемин белеткеп алыр дээш ажылдап турар.

Алаш көвүрүүнүң үстүү талазында аныяк кадарчы Ооржак Базыр-оол чайлаглап орар. Ол хураган, дүк алыр талазы-биле планын база багай эвес күүсеткен.

— Кышкы үеде малга кол чүве — чем болгай. Ынчангаш 10 тонна сиген кезер планымны 22 тонна кылдыр күүсеткеш, чаа келдим—деп, ол чугаалады.

Малчынның хою база-ла эки семирип турар. Кышка багай эвес белеткенип, кыштаан чазын-на септеп алган.

Бистиң ужурашканывыс кадарчылар Михаил Сарыглар, Лаа Ооржак олар 10-10 тонна сиген кезер планнарын база күүсеткилээн болду.

Алаш унунда сарлык кадарчылары база бар, аал-ла хөй. «Дөң-Терезин» совхозтуң бир кодан сарлыы Алаштың суунда девээлеп турда көөрге чараш-ла.

Алаш хемниң эге бажындан Хемчикче кирген аксынга чедир «Кара-Хөл», «Барлык», «Дөң-Терезин» совхозтарның хөй санныг малчыннары чурттап, эрес-шудургу ажылдап турарлар. Оларның амгы ажыл-ижи, күзел-чүткүлү чаңгыс — нийтиниң малынга четчир чемнерин белеткеп, кыштаглаашкынга ыяк белеткенип алыр. Бо бүгү партияның XXVI съездизинге оларның төлептиг белээ болур.

Х. МОНГУШ.

Лекция пропагандазы

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАВЫШААН

СЭКП Төп Комитединиң июнь (1980 чыл) Пленумунуң материалдары, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң амгы үениң иштики болгаш делегей байдалынга ханы анализти бергени, партияның XXVI съездизиниң ажыттынарынга чедир чурттуң мурнунда кол сорулгаларны айытканы, ол ышкаш «СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы районнуң лекторларының, агитаторларының, политинформаторларының мурнунга улуг сорулганы салган.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын удуртулга болдургаш, Чөөн-Хемчик районнуң «Билиг» ниитилелиниң 21 эге организациязы чугула хемчеглерни ап, боттуг ажылдарны чоруткан. Ылаңгыя 280 лектор эрткен чартык чылда янзы-бүрү темаларга 1234 лекцияны номчаан. Ооң иштинде СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың чугула доктаал-шиитпирлериниң дугайында чурттакчы чонга 580, аныяктарга 250 лекцияны номчаан.

СЭКП райкомунуң илеткелчилер бөлүүнүң, «Билиг» ниитилелиниң кежигүннери партияның, Совет чазактың чугула доктаал-шиитпирлерин ханы өөренип, конспектилеп алгаш, районнуң бүдүрүлге, транспорт, тудуг, ажыл-агый коллективтеринге, организацияларга, көдээниң чурттакчыларынга доктаамал аалдап барып, партияның болгаш чазактың теоретиктиг, практиктиг чугула материалдарын амыдырал-биле холбап, делгеренгей, ханы утказын таныжылга ажылын чорудуп турар.

СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи, «Билиг» ниитилелиниң район организациязы партия ТК-ның июнь (1980 чыл) Пленумунуң материалдарын чоңга калбаа-биле таныштырар сорулга-биле райкомнуң болгаш райкүүскомнуң харыысалгалыг 30 ажыг ажылдакчызынга тускай консультация, тайылбырны бергеш, районнуң чурттакчылыг черлеринче чоруткулаан. Олар тайылбыр ажылдарын, лекция, беседаларны бо хүннерде улам калбарткан.

Совхозтарда, бүдүрүлге, албан организация черлеринде партия организациялары «Билиг» ниитилелиниң эге организациялары-биле кады сүмележип, суртаал, тайылбыр ажылдарын тускай план ёзугаар чорудары чаңчыл апарган. Ооң чижээн «Тыва» совхозта партбюронуң ажылындан көрүп болур. Совхозта партбюро секретары Чимит Моңгуш, «Билиг» ниитилелиниң эге организациязының даргазы Мамай-оол Моңгуш лекция пропагандазынга хамаарышкан ажылдың планын кады тургускаш, ооң күүселдезин хынап келген. Ооң түңнелинде совхозтуң лекторлары СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл) Пленумунуң материалдарын, «СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында» партия Төп Комитединиң доктаалын 10 ажыг черге, барык 600 хире кижиге таныштырган. Бо ажылга лекторлар Л. Сат, Т. Ли, В. Айыжы болгаш өскелер-даа идепкейлиг чорууну көргүскеннер.

Ол ышкаш СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозта лекция пропагандазының ажылы база эки тургустунган. Ында «Билиг» ниитилелиниң эге организациязының даргазы Долаан Маныга удурткан лекторлар бөлүү 24 кезек черге, 790 хире кижиге янзы-бүрү темаларга лекцияларны номчаан. Делегейде болуушкуннарны, Совет Эвилелиниң иштики болгаш даштыкы политиказын, республикада, районда чугула сорулгаларны чоңга билдингир, делгеренгей кылдыр тайылбырлап, амыдыралчы чижектер-биле холбап турар лекторлар М. Долумчаа, С. Өнер, Г. Сат, Х. Дамба-Даржаа чоннуң хүндүткелин чуткулуг ажылы-биле чедип алганнар.

«Алдан-Маадыр», «Октябрь 30 чылы», «Чыраа-Бажы» совхозтарда «Билиг» ниитилелиниң эге организациялары парткомнарның удуртулгазы-биле лекция пропагандазының ажылын улам экижиткен. СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш, районнуң ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш шалыпчы, күш-ажылчы ээлчегже кирип, бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар. Ылаңгыя Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Туг орденнериниң эдилекчизи Алдын-кыс Моңгушка удурткан СЭКП XXII съездизи аттыг совхозтуң Дөргүн сүт-бараан фермазының коллективи бо чылдың күрүнеге сүт садарының планын ноябрь 7-де, а 1981 чылдың бирги кварталының планын съездиниң ажыттынар хүнүнге белек кылдыр февраль 23-те күүседирин хүлээнген. Ол ышкаш «Алдан-Маадыр» совхозтуң Чечектиг хойжу бригадазы 195 тонна сиген белеткээр планын 205 тоннага, хойжу Ондар Сөкен-оол 15 тонна планын 30 тоннага чедирерин хүлээнген. Ол-ла совхозтуң Кызыл-оол Алдын-оолдуң суггатчы звенозу 216 га шөлдүң бир газынадан-на 18 центнерден эвээш эвес дүжүттү алырын аазаан.

«Большевик» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы онгу беш чылдың доозукчу чылында пландан ажыр 88 тонна сүттү бүдүрүп, 70 тоннаны күрүнеге дужаар. Райүлетпүр комбинадының чолаачызы Билик Докпак онгу беш чылдың онаалдазын 4 чыл 3 айда күүсеткен, ам он бирги беш чылдың үлүүнде ажылдап турар. Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу Сюр-оол Ховалыгга удурткан № 463 КМК-ның тудуг-монтаж бригадазы беш чыл планын дөрт чылда күүсеткеш, 12 муң рубльдиң орулгазын берген, ам он бирги беш чылдың үлүүнче кирген. Районда ат-сураа нептерээн мурнакчы хойжулар О. Аяк-Хээ, О. Доржу, М. Ыдын-оол, О. Арбай-оол, О. Дажы, О. Чамзырын, Х. Делгер-оол болгаш оон-даа өскелер онгу беш чылдың планын 4—4,5 чылда күүсеткеш, кодан бүрүзүнден 209—430 хураганнарны, 150—325 кг дүктү артыкка киргеннер. Ол ышкаш партияның XXVI съездизиниң ажыттынарынга чедир төрүүр 100 хойдан 105—115 хураганны менди доруктуруп алырын хүлээнгеннер.

Бистиң хөй-ниитичи лекторларывыс чораан-на черлеринге чүгле лекция номчуп, чедиишкиннерни демдеглеп турар эвес, а барган коллективтеринде ажылдың байдалы-биле таныжып, ында четпестерни чайладыр дугайында сүмелерни берип турар. Ылаңгыя Л. Ховалыгны, Д. Ооржакты, С. Ондарны К. Кууларны, Г. Канчыыр-оолду болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

«Билиг» ниитилелиниң район организациязы лекция пропагандазынга чамдык тематиктиг угланыышкыннарны четпес боттандырып турар. Ооң чылдагаанындан эрге-хоойлу дугайында, эртем-атеистиг темаларга номчуп турар лекцияларның дээштии, ажыктыг, кижизидикчи утка-шынарлыг кошкак. Ынчангаш районда кем-херек үүлгедир, хөй-нииитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар ам-даа бар.

СЭКП Төп Комитединиң июнь (1980 чыл) Пленумунга эш Л. И. Брежнев мынчаар демдеглээн: «Онгу беш чылдың доозукчу чылының планын долдур болгаш ажыр күүседиринче, ажыглалга кирер объектилерни чогуур хугаазында дужаарынче, он бирги беш чылдың баштайгы чылы — 1981 чылда улус ажыл-агыйының доктаамал эки ажылдаарын хандырарынче күжениишкинни салырынче кичээнгейни күштелдирер херек». Ол сорулганы күүседири-биле СЭКП-ниң XXVI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты хөй-ниитичи лекторлар, агитаторлар, пропагандистер идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажыл-биле хандырар ужурлуг бис. Амгы үеде лекторлар кол кичээнгейни ниитиниң малынга быжыг чем-сугну белеткеп турар бригадалар, звеноларже салган. Онгу беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдазын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле доозар дээш шудургу ажылдап турар районнуң ажыл-ишчилеринге бараан болуру бистиң лекторларывыстың ыдыктыг хүлээлгези.

М. ДУГУРЖАП,

«Билиг» ниитилелиниң район организациязының баштаар чериниң харыысалгалыг секретары.

Онгу беш чылда төрүттүнген

КОСТРОМА ГРЭС:

Дадыгышкын школазы

Кострома ГРЭС-те 1 миллион 200 муң киловатт күчүлүг энергоблоктуң дерилгези доозуур чадазынче кирген. Турбоагрегатта ажылдадылга-эдилге ажылдары эгелээн. Тудугжуларның СЭКП-ниң XXVI съездизинге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелеринде ылаптыг хуусаалар тодараттынган: Улуг Октябрьның 63 чыл оюнга чедир энергоблокту комплекстиг дериишкинге киирер, декабрь 22-де, Энергетиктиң хүнүнге чедир ону шенелде-бүдүрүлге ажыглалынга киирер.

Ол болуушкуннуң ужур-дузазы чүгле чурттуң электросистемазының чылда күчүзү сес миллиард киловатт-шакка өзеринде эвес. Чаа блок — Ада-чурттуң «миллионнарлыгларының» келир даараалашкактарының кол агрегады болур. Ону чыып эптээри болгаш эдип таарыштырары өске электростанцияларга аңаа дөмей агрегаттарны кылыр болгаш тургузар албанның ажылдакчыларынга кончуг эки школа апарган.

Улуг күчүлүг турбогенераторларны ажыглаары — бистиң үевистиң амыдыралчы херегцели апарган. Чылыг-биле ажылдаар электростанцияларны олар-биле дерииргe, экономика талазы-биле ажыктыын сапалгалар көргүскен. Тудуг үезинде капитал чарыгдалдар үштүн биринге эвээжээр, ажыглал үезинде одаар чүүлдүң улуг чарыгдалы дыка кызырлыр.

Кадыр демир чадаларның тепкииштериниң дизии-биле кол корпустуң бешки кадының бедиинче көдүрлүр. Мында калбак плитада көрүлде агрегады барык тавaар чыдар. Монтажчылар валдың шенелде дээскиндириишкиниң кылган болгаш бустуң доорадан келир үнер дөзүнден ажылдадып үндүреринге белеткеп турар. Ажыл нарын болгаш шүүттүг. Ону боттандырарын А. Пальчиковтуң бригадазында дээди мергежилдиг слесарьларга дааскан. Оларның кижи бүрүзүнүң санында мынчаар чыып эптээн өске агрегаттар эвээш эвес. Ам оларга «миллиончуну ырмазырадырын», аңаа амыдыралды тындырарын дааскан ол.

Херек нарын болгаш харыысалгалыг. Турбина завод шенелдезин эртпээн: бүдүрүлгеде ооң бүгү тудуштуруун каан беддирлерин сынырыптар хире ындыг оран-сава чок болган. Моон ужурунда монтажниктер заводтуң төлээлекчилери-биле кады агрегатты бо черинге төнчүзүнге чедир шенээр.

Тускайлан операциялар чүс-чүс. Оларны бедик шынарлыг күүседирип магадылаары-биле монтажчылар операция контролюнуң тускай албанын тургузуп алганнар. Улгаттырган кезек бүрүзү, тудуштурган беддир бүрүзү, оларны машинага монтажтаарының мурнунда, эң-не шыңгыы эге шенелдени немей эртер. Баш удур көрдүнмээн ол технологияны контрольдаары монтажтаар ажылдарны саадады берги дег. Ынчалза-даа бодунуң херээниң мастерлери ону контроль албанынга дужаары-биле үени камнап алырының аргаларын кезээде дилеп тып алыр. Эптекчилер бүгү беддирлерни чүгле «эки» болгаш «кончуг эки» демдектерге дужааганнар.

Энергоблокту делгеми-биле билир дээр болза — ол чүгле котёл, турбина болгаш генератор эвес. Ол дээрге хандыраарының янзы-бүрү он-он объектилери-дир: насос станциязы, трансформаторлар, суг адаанда канал... Олар чокта агрегаттың ажылдаарының дугайын бодаан-даа херек чок.

Тудугда муң ажыг костромачылар ажылдап турар. Олар-биле кады Москваның, Ленинградтың, Горькийниң, Кривой Рогтуң, өске-даа он-он хоорайларның ажыл-ишчилери дерилгелерни, трубаларны, тудуг материалдарын белеткээш, чорудуп берип турар. Оларны «Ажылчын эстафета» болгаш техниканың эң чаазы-биле тургускан онзагай энергетиктиг комплексти Төрээн чуртунга партияның XXVI съездизинге уткуштур белек кылыр дээн патриотчу чүткүлү каттыштырып турар.

В. ПАШИН,

СЭТА-ның корр.

Кострома.

ИДЕОЛОГИЯ АЖЫЛЫНЫҢ ПРАКТИКАЗЫНДАН

СИГЕНЧИЛЕРГЕ

Республикада чугула кампания—ниитиниң малынга чем белеткели уламчылап турар. Ону чедиишкинниг чорударынга идеология ажылы улуг рольдуг.

Бистиң корреспондентивис чамдык совхозтарның партком секретарьлары-биле ужурашкаш, сигенчилер ортузунда масса-политиктиг ажылды организастааның сонуургап айтырган. Оларның харыыларын моон адаанда парладывыс.

Бии-Хемде «Өөк» совхозта партком секретары М. Д. КАРА-САЛ:

— Партком, совхозтуң дирекциязы, профэвилелдиң ажылчын болгаш ВЛКСМ комитеттери мал чеминиң белеткелиниң планныг онаалдаларын күүседиринче бүгү күштү салып турар. Чүге дээрге келир кыштан малды хүр-мендии ажырары оон хамааржыр болгай —» деп, ол эгезинде демдеглээн.

Совхозта сиген белеткээр үш бригаданы тургускан. Оларның онаалдаларын берген. Тарлагда Нүрзет-оол Шактарга удурткан комсомолчу-аныяктарның бригадазы багай эвес ажылдап келгенинден 500 тонна сиген белеткээр планын күүсеткен, даалгадан ажыр 200 тонна сигенни белеткээр хүлээлгени алган.

Сиген белеткелиниң баштайгы хүннеринден-не социалистиг чарышты дээштиг организастаарынче кичээнгейни салган бис. Чарыштың түңнелин беш хонгаш-ла үндүрүп келген. Ооң тиилекчилеринге вымпелдерни, шаңналдарны тывсып, Күш-ажылчы алдар тугун көдүрүп турар. Сөөлгү беш хонукта Каък-Хөлде Данил Доржукайның удурткан бригада чарыштың тиилекчизи болган. Бо бригадада баштайгы хонуктарда хожудап, планын күүсетпейн турган сөөлгү үеде бригаданың кежигүннери ажылдың темпизин шапкынчыткан. Совхоз төвүнде витаминниг сиген далганы кылыр АВМ багай эвес ажылдап, 250 тонна сиген далганы кылган. Ам 100 тонна сиген далганы удавас доозарлар.

Ажылдың кайы-даа участогунга чедиишкин кижилер-биле хүн бүрү ажылдан кончуг хамааржыр деп санап турар бис. Ынчангаш бо айтырыгже кол кичээнгейни угландырган. Совхозтуң удуртукчуларын, специалистерни, политинформаторларны, агитаторларны бригадаларда быжыглаан. СЭКП ТК-ның июнь (1980 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, «СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында» партия ТК-ның доктаалын, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын, республиканың, районнуң ажылчы чоннарының сорулгаларын ажыл-ишчилеринге чугаалап берип, ажылда четпестерни эдер, темпини дүргедедир хемчеглерни олар ап турарлар.

Бригадалар төптеринде көргүзүг самбыраларынга хүннүң-не кижи бүрүзүнүң көргүзүглерин бижип, кым мурнап азы хожудап турарын илередири чаңчыл болган. Ол ышкаш агитхуудустарны, «Чаңныктарны» үндүрүп, аңаа чедиишкиннерни мактап, четпестерниң дугайын шүгүмчүлеп турар.

Тарлагның Культура бажыңының Л. Кыргыска удурткан агитбригадазы бригадаларны кезип, сигенчилерге солун программалыг концертти көргүзүп, оларны ажыл-ишче хей-аът киирип турар.

Бай-Тайгада «Мурнакчы» совхозта партком секретары К. Н. ХЕРТЕК:

— Ниитиниң малынга четчир саңныг чемнерни белеткээр дээш совхозта 48 звено ажылдап турар, ында ийи чүс хире кижи хаара туттунган— деп, ол айыткан.

Партия, профэвилел комитеттери, совхозтуң дирекциязы социалистиг чарыштың негелделерин, шаңнап-мактаарының хемчеглерин баш бурунгаар ажылдап кылган, ону ажылчыларга таныштырган. Сигенчилер ортузунга чорудар масса-политиктиг ажылдың планын тургускаш, парткомга бадылаан. 24 политинформатор, агитатор сигенчилер ортузунда аас агитациязын чорудуп, агитхуудустарны үндүрүп турарлар. Агитаторлардан Күргек Сейнек-оол, Канчыыр Арбай-оол, Күнзең Моңгуш, Доңгак Мижит-оол болгаш өскелер-даа эки ажылдап, быжыглаан участоктарында кижилер-биле хүн бүрү ажылды экижиткен.

Социалистиг чарыштың түңнелин беш хонгаш-ла үндүрерин чурумчуткан. Звенолар аразында күш-ажылчы чарышка Чамзы Оолактың, Хертек Озук-оолдуң, Серенот Кызыл-оолдуң удурткан звенолары чаңгыс удаа эвес тиилекчи болуп келгеннер. Мурнакчы коллективтерге, кижилерге чарыштың негелделерин ёзугаар шаңналдарны тывсып, Күш-ажылчы алдар тугун көдүрүп турар.

Суурнуң херээженнер чөвүлели мал чемин белеткээринче улуг кичээнгейни салган. Агитквартира бүрүзүнде сиген белеткээр даалганы берген, ону күүседиринче херээженнер, школачылар калбаа-биле кирген, кызымак ажылдап турарлар. Агитквартиралардан Чамы Очуруң удурткан № 6 агитквартира ийи удаа чарыштың тиилекчизи болуп үнгеш, шилчиир вымпел, акша шаңналын алган.

Совхозтуң парткому, партия эге организациялары сигенчилер ортузунда масса-политиктиг ажылды улам экижидип тургаш, мал чеминиң планныг онаалдаларын күүседир хемчеглерни ап турар.

«ХАМНААРАКТА» СОЛУН

«Бай-Тал» совхозтуң Узун Кара-Сугнуң Калбак-Дашта комсомолчу-аныяктарның «Хамнаарак» деп сигенчилер бригадазынга чоокта чаа чедип бердивис.

Совхозтуң улуг агроному Анарат Хертек ында ажыл-иш дугайын сонуургадып ора, мынча диди:

— Бо комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүннериниң аразында комсомолчу башкылар Анна Маадыр, Сайлык Маадыр, Кызылдың башкы училищезиниң сургуулдары Тамара Салчак, Мария Салчак база бар. Олар сигенчилер ортузунга ажылды организастаарынга, масса-политиктиг ажылга улуг дузаны биске чедирип турарлар.

Агрономнуң мактааны ол аныяктар-биле таныжып чугаалаштывыс. Бай-Тал ортумак школазының башкылары Анна биле Сайлык Маадырлар башкы училищезинге өөренип турган чылдарындан бээр чайгы дыштанылгазында совхоз бүдүрүлгезинге ажылдап чаңчыккан. Ол чаагай чаңчылын ам-даа уламчылавышаан. Ээлчеглиг шөлээзинде совхозка мал чеминиң белеткелинге дузалавышаан, арыг агаарга дыштанып турар болду.

— Эрткен чылын шөлээ үезинде школаның бүдүрүлге бригадазынга өөреникчилер-биле кады тараа суггарып, мал чеми, белеткеп, өске-даа ажылдарны кылган бис — деп, Анна Маадыр чугаалады.

Бо чайын олар мал чеминиң белеткелинге киржири-биле келирде тос класс дооскан тос өөреникчини база эвилелдеп алган шудургу ажылдап турарлар.

Ногаан ээзим баарында чаагай чыттыг чечек, сиген ортузунда ажыл-иш хайныгып, «Хамнаарак» бригаданың оолдар, кыстарының хөглүг үннери эртен даң бажындан кежээ орайга чедир үзүктелбейн турар.

Б. БАРБА.

Бай-Тайга район.

БИРГИ ЧЕРНИ ЭЭЛЭЭН

Малчын өг-бүле Ондар Хылдыгбай биле Ондар Хорлуу он ажыг чылдың дургузунда Гандының «Коммунизмниң херели» совхозунга хой кадарып келген. Олар кадарган малын онча-менди өстүреринге кызымак, ажыл-агыйжы улус.

Чыл санында-ла төрүүр чүс хойга онааштыр 100-тен эвээш эвес хураганны менди өстүрүп ап келген. Бир башка онааштыр дүк алырының талазы-биле база бедик көргүзүглүг.

1979 чылдың кыжынга олар бүгү талалыг белеткенген. Сигенни элбедир белеткеп алган. Кыштаан база хынамчалыг септээн. Кыш берге болган. Ынчалза-жок Ондарлар хоюн хүр кыш ажырган. Ынчангаш мал бажын камгалап алырының чарыжынга бирги черни ээлээн. Чүс баш хойдан 101 хураганны алган. Дүк бир башка онааштыр үш килограмм болган.

Бо хүннерде мурнакчы хойжулар мал чемнериниң белеткелинче кирген. Ажыл-агыйның малчыннары ниитизи-биле 130 ажыг тонна сигенни белеткээр. Ондар Хылдыгбай 15 тонналы белеткээрин хүлээнген. Ондар Хорлуу Көкүнеевна ажылга үлегерлиг, кызымак бөлүрүндан аңгыда, хөй уругларны өстүрген Маадыр-иие.

ЧУРУКТА: мурнакчы хойжу Ондар Хорлуу уруглары-биле.

О. ОХЕМЧИНТИҢ фотозу.

ТАЙБЫҢ КАМГАЛАЛЫНЫҢ ФОНДУЗУНГА

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле хөй националдыг совет улус делегейге тайбың, хосталга, хамааржышпас чорук, аас-кежик дээш демиселчилерниң бирги одуруунга туржуп келген болгаш моон-даа соңгаар туржур.

Тайбың дээш демиселге киржириниң эң-не тодаргай, дээштиг хевири чүл дизе, империалистиг эжелекчилерге удур демисежип турар улустарга материалдыг деткимче-дузаламчыны көргүзери.

Тайбыңны камгалаар болгаш бодунуң национал хосталгазы дээш демисежип турар улустарга дузалаар акша-хөреңги тайбыңның совет фондузунда туруп турар. Ол дээрге массалыг хөй-нииити организациязыдыр.

Ол фондуну 1961 чылдың апрель 27-де Москвага Тайбыңның совет комитединиң, Даштыкы чурттар-биле культура харылзааларының болгаш найыралдың совет ниитилелдер эвилелиниң, Азия болгаш Африка чурттары-биле эп-сеткил каттыштырарының совет комитединиң, Совет херээженнер комитединиң, Совет эртемденнерниң Пагуош комитединиң, ССРЭ-де КНО-га дузалаарының ассоциациязының, Кызыл крест болгаш Кызыл чартык ай ниитилелдер чөвүлелиниң күүсекчи комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Төп хереглекчилер эвилелиниң саналын ёзугаар тургускан.

Тайбыңның совет фондузунуң сорулгазы — бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга болгаш камгалаарынга, улустар аразынга эп-найыралды быжыглаарынга, бот-бодун билчииринге, чепсеглениишкинниң бүгү-нииити болгаш бүрүн дүжүреринге дузалаары. Ол ышкаш тайбыңның болгаш найыралдың конгресстерин, конференцияларын, семинарларны, фестивальдарны эрттиреринге, тайбың дээш улустарның шимчээшкининиң калбартырынче угланган делгелгелерни болгаш өске-даа чугула ажылдарны организастаарынга акша-хөреңги-биле дузалаар, аңаа идепкейлиг киржир сорулгалыг.

Тайбыңның совет фондузун байыдарынга Тыва АССР-ниң хөй-хөй үлетпүр, бүдүрүлге, албан организациялары, дээди болгаш ортумак өөредилге черлери, школалар, совхозтар, тус-тус хамаатылар киржип, боттарының ажылдап алган акша-хөреңгизинден үлүүн эки тура-биле салып турар.

Тайбыңның совет фондузунуң республика комиссиязы 1967 чылда-ла тургустунган. Ам район санында болгаш Кызылда, Ак-Довуракта, Хову-Аксында ооң комиссиялары, улуг-улуг бүдүрүлгелерде, совхозтарда, албан организация, өөредилге черлеринде ол комиссияларның төлээлери ажылдап турар. Бистиң республикада оларның саны 500 ажыг кижи. Ол активчилерниң идепкейлиг, организакчы ажылының түңнелинде 1967 чылдан 1972 чылга чедир 22701 рубльди чыылдырып, Тайбыңның совет фондузунче шилчиткен. Тайбыңга ынакшылдыг күштерниң 1973 чылдың октябрьда Москвага эрткен Бүгү-делегей конгрезиниң шиитпирлерин, аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазын, СЭКП-ниң, Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг ленинчи даштыкы политиказын, тайбыңның совет программазын, тайбыңның совет талалакчыларының Бүгү-эвилел конференциязының шиитпирлерин боттандырар дээш республикада ажылчы чоннарның ортузунга улуг ажылды организастап келген. Хөй-хөй илеткелдерни, лекцияларны, тайылбыр-массалыг ажылдарны чоруткан.

Бо бүгүнүң түңнелинде 1973 чылдан 1979 чылга чедир үе иштинде 262412 рубльди Тайбыңның совет фондузунче шилчиткен. Ол патриотчу, интернационалчы чаагай ажыл-херекке республиканың, партия, профэвилел, комсомол организациялары, херээженнер чөвүлелдери болгаш хөй-нииитиниң өске-даа организациялары үлүүн киирген.

Беш чылдың доозукчу чылының бирги чартыында безин 28772 рубльди үстүнде фондуже шилчиткен. Эрткен чылдың он ийи айларынга деңнээрге ол 475 рубль хөй болуп турар. Тайбыңның совет фондузунуң Кызыл хоорай, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик район комиссиялары, Хову-Аксында, «Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазында, «Тыва суг тудуг» тресте активчилер бо ажылга эң-не идепкейлиг киржип, эки көргүзүглерлиг болган. Кызыл хоорайның чурттакчызы, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуну Ф. П. Катаев, партияның хоочун ажылдакчызы Чораан, персоналдыг пенсионер М. И. Пахомов олар ышкаш боттарының шыгжамырда акша-хөреңгизинден үлүүн ол фондуга салып чорууру идепкейлиг эштер бисте хөй.

Бии-Хем районнуң Сесерлиг суурнуң чурттакчылары делегейге тайбыңны быжыглаарынга идепкейлиг киржир талазы-биле айтырыгны боттарының хуралынга чугаалашкаш, 241 рубльди, Тес-Хем районнуң О. Шынаа көдээ Советтиң девискээринде чурттап турар херээженнер 127 рубльди эки тура-биле чыылдыргаш, Тайбыңның совет фондузунче шилчиткен. Ындыг патриотчу чижектер бисте кайы хөвей.

Бо чаагай ажыл-херекти бистиң республикага чүгле үениң кампаниязы кылдыр көрбейн, доктаамал, хүн бүрүде чорудары чедип алыр дээш ам-даа күжениишкинниң үндүрер сорулгалыг бис. Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр, Эрзин, Мөңгүн-Тайга районнарда, Ак-Довуракта комиссиялар ажылчы чоннардан эки тура-биле чыылдырган акша-хөреңгини Тайбың фондузунче чогуур өй-шаанда шилчитпейн турар таварылгалар бар.

Тайбыңның совет фондузунга акша-хөреңги чыылдырар чаагай ажыл-херекти улам идепкейжидер талазы-биле айтырыгны республиканың Тайбың камгалал комитединиң болгаш тайбың фондузунуң комиссиязының каттышкан хуралынга чугаалажып көрген. Чер-черде партия, комсомол, профэвилел организациялары-биле хүн бүрүде харылзааны тудуп, коллективтерниң, ниитилелдерниң, ажылчы чоннарның ортузунга тайылбыр массалыг ажылды чорудуп, тайбың фондузун байыдарынга эң-не идепкейлиг киржир сорулгалыг бис.

М. ОНДАР-ООЛ,

республиканың тайбың камгалал комитединиң организакчызы.

АРЫГЛАКЧЫЛАРНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглаал фабриказының коллективи июльда 11.000 тонна сорттуг даг-дүгүн арыглаар планныг тургаш, ону 11224 тонна кылдыр күүсеткен. Сорттар аайы-биле даг-дүгү арыглаарының даалгазы ажыр күүсеттинген.

Күш-ажылчы чедиишкинни чедип алырынга 224 тонна даг хөвеңин пландан ажыр бергеш, бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң ажыл-ишчилери төлептиг үлүг-хуузун киргенин демдеглээри артык эвес.

Ылангыя ында улуг мастер Валентина Михайловна Ипатованың № 5 комсомолчу-аныяктар ээлчээ онза күжениишкинниг ажылдаан. Ол ээлчег июльда бараанныг продукция бүдүрүп үндүрерин 112,6 хуу, сорттуг даг-дүгү арыглаарын 123 хуу күүсеткен. Ол-ла цехте Надежда Фёдоровна Васильева удурткан № 4 комсомолчу-аныяктар ээлчээ база шылгараан. Олар социалистиг чарышка бирги черни чыл эгезинден тура ээлеп келген. Доозукчу чылдың эрткен чеди айларында Н. Ф. Васильеваның ээлчээ 6297 тоннаны арыглаар тургаш, 6609 тонна сорттуг даг-дүгүн арыглаан.

Бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехте улуг мастер Нина Васильевна Стародумованың № 3 ээлчээ эрткен айда бедик көргүзүглерни чедип алган. Ол сорттуг даг-дүгү болгаш бараанныг продукция бүдүрериниң ай планын 106 хуу күүсеткен.

Арыглакчылар СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш алган хүлээлгезин күүседир дээш бо хүннерде улам-на сорук кирген ажылдап турар.

М. ООРЖАК.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

Чарлыы

(Эгези № 198 «Шында»)

МӨҢГҮН-ТАЙГА РАЙОН

Чажытмаа Өскеновна **Аралдан** — музыка школазының техниктиг ажылчыны.

Саая Чамыянович **Байыр-оол**— Мугур-Аксы суур, пенсионер.

Хертек Чындыновна **Дүү-Дарый** — «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Балчир Сүрүновна **Саая**— пенсионер, Мугур-Аксы суур.

Чигжит Комбу-Сюрюновна **Салчак** — «Мөген-Бүрен» совхозтуң ажылчыны.

Чурунай Сендажыевич **Салчак** —Мугур-Аксы суурда пенсионер.

Тейин Майдыровна **Созур-оол**— «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Сюрюн Шыыраповна **Успун** —«Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Салчак Очуровна **Ханды**— «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Дензиваа Сагыяаевна **Хертек**— Мугур-Аксы суурда пенсионер.

Чал Ламажыковна **Хертек**— «Малчын» совхозтуң ажылчыны.

Кара-Сал Салгын-ооловна **Чечек**— Мугур-Аксы суурда пенсионер.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Анастасия Федоровна **Гуляева**— төп ажаалда кассазының кол бухгалтери.

Мария Павловна **Ивонинская** —чуртталга коммунал ажыл-агый чериниң гостиницазының ажылчыны.

Анна Михайловна **Казанцева** — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Зоя Фроловна **Лебедева**— райүлетпүр комбинадының ажылчыны.

ТАНДЫ РАЙОН

«Тыва кобальт» комбинат

Валентина Григорьевна **Баскова**— гидрометаллургия цегиниң аппаратчиги.

Роланд Юкумович **Верник**— чер иштинге ажылдаар даг ажылчыны.

Александра Михайловна **Журавлева** — гидрометаллургия цегиниң аппаратчиги.

Екатерина Григорьевна **Зинкевич** — гидрометаллургия цегиниң аппаратчиги.

Анатолий Иванович **Ковалёв**— чер иштинге ажылдаар даг ажылчыны.

Иван Леонтьевич **Колесников**— энергия цегиниң слесары.

Валентина Гавриловна **Малетина**— рудниктиң бүдүрүлге өрээлдериниң аштакчызы.

Елена Ивановна **Мезенцева** комбинаттың диспетчери.

Елена Петровна **Муравьева** гидрометаллургия цегиниң аппаратчиги.

Георгий Павлович **Никачев** —гидрометаллургия цегиниң үүрмектекчизи.

Зоя Александровна **Пинигина**— гидрометаллургия цегиниң аппаратчиги.

Алексей Михайлович **Соков** —энергия цегиниң слесарь-сантехниги.

Владимир Данилович **Трапезников** —чер иштинге ажылдаар ажылчын.

Ширап Сундуевич **Тюлюш**— чер иштинге ажылдаар даг ажылының бетонщиги.

Клавдия Александровна **Ульянова** —уруглар садының нянязы.

Степан Павлович **Уткин**— гидрометаллургия цегиниң слесары.

Николай Григорьевич **Хоминченко** — даг ажылының чер казыкчызы.

Лидия Михайловна **Хозеев** — энергия цегиниң чылыг дамчыдылгазының моторизи.

«Коммунизмниң херели» совхоз

Александра Даниловна **Белых** — ажылчын.

Шунукпан Төгеевич **Донгак** — ажылчын.

Сергей Мажакович **Лапча**— ажылчын.

Оюн-оол Имбаевич **Маадыр-оол** — ажылчын.

Долгар Ойдуповна **Оюн** — ажылчын.

Испии Ногаан-ооловна **Оюн** —ажылчын.

Кара-Кыс Тандаровна **Оюн** — ажылчын.

Өске бүдүрүлгелер болгаш организациялар

Константин Александрович **Земцов** — улус судунуң күүсекчизи.

Евдокия Самсоновна **Кудрявцева** — Межегей суурда ажаалга кассазының контролёру.

Ольга Александровна **Кузнецова** — № 585 КМК-ның ажылчыны.

Екатерина Александровна **Плотникова** — Хову-Аксында холушкак барааннар садының № 2 столоваязында повар.

Василий Борисович **Полухин** — № 585 КМК-да чазаныкчы.

Анна Марковна **Порядкина** — Бай-Хаак суурда яслиде повар.

Ажылдавайн турар пенсионерлер

Ульяна Михайловна **Благинина** — Кызыл-Арыг суур.

Ксения Андреевна **Бойченко** — Межегей суур.

Евдокия Аверьяновна **Булакова** — Элегес суур.

Георгий Васильевич **Волков** — Хову-Аксы ажылчын суур.

Анна Степановна **Дудкина**— Хову-Аксы ажылчын суур.

Надежда Дмитриевна **Захарова** — Хову-Аксы ажылчын суур.

Мария Федоровна **Ильина**— Хову-Аксы ажылчын суур.

Антонина Петровна **Каракулова** — Элегес суур.

Хажытмаа Тараачиевна **Кашпык-оол** — Балгазын суур.

Сергей Мажайевич **Лама** — Кочетово суур.

Нина Егоровна **Лехер** — Кызыл-Арыг суур.

Валентина Гавриловна **Мамтиен** — Хову-Аксы ажылчын суур.

Вера Петровна **Медведева**— Хову-Аксы ажылчын суур.

Дина Николевна **Никитина** — Бай-Хаак суур.

Минзенмаа Опаевна **Ойнарова** — Кочетово суур.

Анастасия Семёновна **Орлова** — Балгазын суур.

Долзат Оюн-ооловна **Оюн**— Чал-Кежиг суур.

Долума Опаевна **Оюн** — Кочетово суур.

Конзукай Янданович **Оюн**— Элегес суур.

Ольга Петровна **Пашкевич** — Бай-Хаак суур.

Елена Ефимовна **Прачник**— Элегес суур.

Валентина Герасимовна **Рублева** — Бай-Хаак суур.

Мария Константиновна **Саражакова** — Хову-Аксы ажылчын суур.

Чакталмаа Шергин-ооловна **Соян** — Элегес суур.

Александра Семёновна **Стяжкина** — Бай-Хаак суур.

Киприян Андреевич **Ульянов** —Хову-Аксы ажылчын суур.

Полина Алексеевна **Хомякова** — Бай-Хаак суур.

Анна Яковлевна **Щекина** — Бай-Хаак суур.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Чооду Дарзыгович **Борбай-оол** — район эмнелгезиниң рентгенолог-лаборантызы.

Кыргыс Бадыновна **Кочуккай** — Самагалдай суурда ясли-садтың эмчи сестразы.

Оюндай Анчыевна **Көк-оол** — район эмнелгезиниң санитарказы.

Булат Булчунович **Ширнен** — райкүүскомнуң чанында назы четпээннер херектериниң талазы-биле комиссияның харысалгалыг секретары.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

«Улуг-Хая» совхоз

Ховалыг Сендихөөвна **Бичик** — пенсионер.

Донгак Чанчыевич **Бирлей**— пенсионер.

Кыргыс Кыргысович **Кошкар-оол** — пенсионер.

Степан Иванович **Ламажай** — ажылчын.

(Уланчылыг).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННИ ДҮЖҮРЕРИ БОЛГАШ ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

Делегейниң кырында дүвүрээзинниг кара булуттар база дагын диргелип келген. Вашингтондан чаңгыланып кээп турар дайынзырак кыжаныышкыннар, боо-чепсекти эндере бүдүрерин база дагын күштелдирериниң дугайында дыңнадыглар оларны диргелдирип турар. Каттышкан Штаттар баштай ортумак ыракшылдың ядролуг чаа ракеталарын Барыын Европаның чамдык күрүнелериниң девискээрлеринге сайгара тургузар дугайында айыылдыг шиитпирни НАТО талазы-биле бодунуң эвилелчилеринге доннаштырган. Оон соонда Вашингтон администрациязы делегейге термоядролуг чөрүлдээниң тыптып келириниң кыжаныын күштелдирип турар чаа ядорлуг стратегияның дугайын чарлаан.

Совет Эвилелиниң боттуг даштыкы политиказы, ССРЭ-ниң көдүргени тайбыңга ынакшылдыг саналдар америк администрацияның агрессчи угланыышкынынга шуут удурланыышкак болгаш онзагай көстүр. Чугаа болза, хамыктың мурнунда, Совет Эвилелиниң болгаш Германияның Федеративтиг Республиказының удуртукчуларының чугаалажыышкыннарының үезинде СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң көдүргени чаа инициатива дугайында чоруп турары ол. Ол саналдарның алыс утказы чүл? Ол утка чүл дээрге, Европага ортумак ыракшылдың чепсээниң дугайында айтырыгны мурнуу одуругнуң америк ядролуг чепсектериниң дугайында айтырыг-биле чарылбас холбаалыг кылдыр шиитпирлээрин совет таланың саналдап турары болур. Күштүг болдуруп бадылаарын президентиниң негелдезин ёзугаар АКШ-тың конгрезиниң узамдыктырып туруп бергени, стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында керээниң күштүг болуп киргенинин соонда херек кырынга боттанып болгу дег дугуржуушкуннарны чугаалажыышкыннар үезинде чедип алырын барымдаалап турары билдингир.

Ол совет саналдарны бүгү делегейге тайбынны, дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкының болгаш делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаарының дугайында ССРЭ-ниң сагыш салыышкынының илерелиниң тодаргай херечизи кылдыр үнелеп көрген. Янзы-бүрү чурттарның көскү күрүне болгаш хөй-ниитичи хөй-хөй ажылдакчылары, парлалгазы ол саналдарга боттуг үнелелди берген. Чижээлээрге, ГФР-ниң федералдыг канцлери Г. Шмидт Бундестагка чүве чугаалап тура оларны идепкейлиг деткээн. «Боттуг совет саналдарның алыс сорулгазы боо-чепсектерни бодал чокка эндере бүдүрер чорукту шеглээрин, делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдыраарының херээн быжыглаарын чедип алыры болур. Барыын чүктүң чурттары харысалгалыг көөр хөөнүн көргүзүп, ол чугула инициативага чаагай тура-соруктуң ёзузу-биле харыылаар боор деп, Совет Эвилели манап турар» деп, чехословак «Руде право» солун бижээн.

Ынчалзажок ол тодаргай совет инициативага боттуг бүдүштүг харыыны Каттышкан Штаттар амдыгаа чедир бербээн. Мынчангаш Дж. Картерниң администрациязы угаан-сарыылдыг үнну дыңнаар хөөн чок болгаш ядролуг докпак-биле көөргеттинер, боо-чепсекти эндере бүдүрерин күштелдирер дээр чоруун уламчылап турарынга делегейниң хөй-ниитизи база дагын бүзүрээр аргалыг.

Совет Эвилели-биле коргудуушкуннуң болгаш кыжаныышкыннарның дылы-биле чугаалажып болбас деп чүвени чөптүг бодаар кижи бүрүзү билир. Делегейде күштерниң амгы деңзигүүрүнүң байдалында маргылдаалыг айтырыгларны шиитпирлээриниң карачангыс угаан-сарыылдыг оруу чугаалажыышкыннарны болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарын таварты чыдар. Бүгү делегейниң тайбыңче, аас-кежиинче болгаш депшилгеже чүткүл салып турар улустары чогум-на харын ол орукка сонуургалдыг.

(СЭТА).

БҮРҮНҮ-БИЛЕ ДЕТКИП ТУРАР

БЕРЛИН. (СЭТА). Ортаакы ыракшылдың ракета-ядролуг чепсээниң дугайында айтырыгны мурнуу одуругнуң америк ядролуг боо-чепсектериниң дугайында айтырыг-биле тудуш харылзаалыг кылдыр хары угда чугаалажып көөрүн эгелээр деп Совет Эвилелиниң саналын Герман Демократтыг Республика бүрүнү-биле деткип турар деп, ГСЧП ТК-ның Чиңгине секретары, ГДР-ниң Күрүне чөвүлелиниң Даргазы Э. Хонеккер медеглээн. Күрүнениң аян-чоруун кылып ында чедип келген Замбия республиканың президентизи Кеннет Каунданың алдары дээш дүштеки шайлалганың үезинде ол медеглелди кылган.

Болдунар дугуржулгаларны боттандырар болза, чавырлыышкынче болгаш боо-чепсекти дүжүреринче улустарның чүткүл-соруун тоовайн НАТО-нуң Брюссель сессиязының хүлээп алганы «ракета шиитпирлериниң» тургусканы моондактарны узуткаарынче орукту ажыдар ийик деп, Э. Хонеккер демдеглээн. Стратегтиг боо-чепсектерни кызыгаарлаар дугайында (СБК-2) совет-америк керээ күштүг кылдыр бадылаттынган турары база эргежок чугула. Делегей политиказының төп айтырыы болу берген тайбын, бир эвес деңкүштүг болуруунуң принцивинге үндезилээш боо-чепсекти дүжүреринче боттуг эргилиишкинни боттандырган турар болза, өртемчей кырынга ам чогумчалыг болгаш быжыг болур ийик деп, ГСЧП ТК-ның Чиңгине секретары чугаалаан. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Политиктиг Консультативтиг комитединиң Польшаның найысылалынга болган чөвүлел хуралының саналының чугула ужур-дузазын ол онзалап демдеглээн.

Удурланыштыр туржурунуң политиказын чорудуп турар империалистиг болгаш гегемонистиг бөлүктерниң планнарын сойгалап илередиринче угланган өртемчейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерниң дем каттыштырган күжениишкиннериниң идепкейжидерин делегейниң амгы байдалы негеп турар.

Национал хамаарышпас чорук дээш, деңэргелиг чаа экономиктиг харылзааларны тургузар дээш туржуп, каттышпазының политиказын Замбияның чорудуп турарынга деткимчени Э. Хонеккер илергейлээн.

Африканың улустарының хосталгалыг чөптүг демиселинге материалдыг болгаш мораль талазы-биле деткимчези дээш социалистиг чурттарга өөрүп четтиришкинни Кеннет Каунда харыы чугаазынга илергейлээн. Неоколониализмниң дарлалындан бүгү Африка дипти хостаар дээш, расизмге болган болгаш апартеидке удур демисежиринге Африканың депшилгелиг чурттарының шиитпирлиин ол онзалап демдеглээн.

ОБЪЕКТИВТЕ —АФГАНИСТАН

Кабул — Афганистан Демократтыг Республиканың эң кол политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг төвү.

Бедик дагларның аразында чаптылган шынаада туттунган ол хоорайда чоң тайбын амыдыралдыг. Эртенден кежээге чедир рынокка шимээн намдавас, ынаар кат-чимисти, ногааларны болгаш өске-даа аъш-чем аймаан провинциялардан эккеп турар. Ооң-биле чергелештир делегейниң хөй-хөй чурттарындан үлетпүр барааннарын база мында садып турар. Хоорайда янзы-бүрү бүдүрүлгелер албан черлери, а ол ышкаш кинотеатрлар, чоннуң чемненир черлери доктаамал ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Афган найысылалдың төвү.

ЦАФ—СЭТА-ның фотозу.

НАМИБИЯНЫҢ ХҮНҮ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Намибияның чонунуң демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының хүнүн делегей ниитилежилгези калбаа-биле демдеглээн. КНО-нуң Намибия талазы-биле чөвүлелиниң байырлыг хуралы ында болуп эрткен. Намибияның айтырыын чөптүг-биле дүрген шиитпирлээриниң эргежок чугулазын оон киржикчилери айыткан. Намибияның колония болуп хевээр туруп турарының харысалгазын расисчи Мурнуу-Африка республика-биле кады АКШ болгаш империалистиг өске-даа күрүнелер чүктеп турар дээрзин олар демдеглээн.

Намибия улустуң эрге-ажыын камгалаар дээш, бот башкарттынар болгаш хамаарышпас болур бодунуң эргезин боттандырарынга хостуг аргаларны аңаа хандырып бээр дээш юридиктиг база моральдыг харысалганы нацияларның ниитижидилгези чүктеп турар, деп, КНО-нуң чиңгине секретары Вальдхаймның чагаазында айыткан. Намибияда амгы байдалды хевээр арттырар чорук чөрүлдээниң улам чидиглениринге чедирер дээрзин намибия улустуң демисели херечилеп турар-дыр деп, чагаада онзалап демдеглээн.

Космос шинчилелдери

ЧЕР ЧООГУНУҢ ОРБИТАЛАРЫНГА

Космоска кижиниң ужудуушкуннарының ужур-дузазының дугайында, башкарылгалыг корабльдерниң болгаш орбита станцияларының амгы база келир үезиниң дугайында чугаалап бээрин академик Олег Михайлович Белоцерковскийден ПМА-ның корреспондентизи Юрий Зайцев дилээн.

— Юрий Гагаринниң 1961 чылдың апрель 12-де делегей төөгүзүнде бирги космос ужудуушкуну 108 минута болган, а Владимир Ляхов биле Валерий Рюминниң космос ээлчээ 175 хонук үргүлчүлээн. 19 чыл назылыг космоска башкарылгалыг ужудуушкуннарның аңаа арифметиктиг көргүзүү ол-дур. Саннарны деңнээрге безин ылгал аажок улуг. Чүгле сан талазы-биле эвес, а харын шынар талазы-биле болган өскерилгелерни үнелеп көөр болза, херек кырында байдал манап турганындан оранчок ажыг.

Космосче ужудуушкуннарның тускай хөгжүлдези болгаш аай-хевири бар. Баштайгы ужудуушкуннар тодаргай, ынчалза-даа кызыы сорулгага чагырткан турган. Черниң спутнигиниң орбитазынга кижиниң ужудуушкунун хандырар болгаш ооң байдалдарынга кижиниң мага-бодунуң тааржырын тодарадыры боопт турган. Ынчан эртемниң болгаш космонавтыларның мурнунга салдынган кол айтырыг мындыг: космоска кижи чүнү кылып шыдаарыл, орбитага кижиниң эң эки шынарларын— билиглерин, дуржулгазын, тывынгырын ажыглаарының техниктиг талазын канчаар хандырарыл? «Восток», Восход» серияның корабльдеринге ужудуушкуннар ол айтырыгларга харыыны берген. «Восток»—«Восход» программа башкарылгалыг космонавтиканың оон ыңайгы хөгжүлдезинге үндезин болган.

Чер чоогунуң космос делгемин чогум долу шиңгээдиринге үр хуусаалыг орбита станциялары херек. Олар космосту шинчилээринге улуг орукту ажыдып, алган түңнелдерни херек кырында ажыглаарының аргазын бээр. Келир үеде оларны өске планеталарже ужудуушкуннарга ажыглап болур. Ол дээрге орбита станциялары чүгле улус ажыл-агыйының болгаш эртемниң хөй айтырыгларын шиитпирлээринге эвес, харын кижи төрелгетенниң космос шинчилелдеринге оон ыңайгы бурунгаарлаашкынын хандырып турар баазa болур.

Орбита станцияларын тударының мурнунда кижиниң космоска үр үеде чурттап болурунуң аргаларын тодарадыры, орбитага корабльдерниң тутчулгазының системазын ажылдап кылыры, элээн каш корабльдерниң бот-тускайлаң ужудуушкунун башкарарының болгаш өске-даа хөй айтырыгларны шиитпирлээри чугула турган. Шак ындыг сорулгаларга дүүштүр «Союз» корабльди чогаадып тургускан.

Орбита станцияларының ужудуушкуну доктаамал системалыг апарган үеде, ам оларның эртем болгаш улус ажыл-агыйжы ужур-дузазы илдең көстүп келгенде, ооң тыптып келиринге чедир үениң кандыг болганын үнелеп болур бис. Башкарылгалыг ужудуушкун бүрүзүнге кандыг-бир улуг ужур-дузалыг сорулганы шиитпирлеп турганы тодаргай көстүп турар.

Орбита станцияларын тургузарынга чугула үеге 1969 чылдың январь 16-да ийи «Союз» корабльдерни космоска тудуштурганы хамааржыр. Ооң түңнелинде дөрт кижилиг экипажтыг баштайгы шенелде станция тургустунган.

«Союз-9» корабльге 18 хонук үргүлчүлелдиг ужудуушкунуң үезинде кижиниң деңзи чок байдалга чаңчыгарының, экипаж кежигүннериниң демнежип ажылдап болурунуң аргаларының талазы-биле үнелиг түңнелдер алдынган.

Ынчангаш, 1971 чылга чедир башкарылгалыг орбита станцияларын тургузарынга белеткел ажылдары доозулган. Ону салып үндүрериниң үезинде станцияның сорулгалары тодараттынган, шинчилелдерге болгаш шенелделерге херектиг дериг-херекселдер тургустунган болгаш өске-даа хөй айтырыглар шиитпирлеттинген турган.

Орбита станцияларын салып үндүргенинден эгелээш оларда эртем-техниктиг база медицина-биология шинчилелдери болгаш шенелделери доктаамал кылдынып турар. Ол станцияларны орбитада лабораторияазы космоста эртем-шинчилел институду-даа деп адап турар. Ынча деп адап турарында элдепсинер чүве чок, оларны дерип чепсеглээнинге черде хөй эртем албан черлери адааргап болур. Амгы үеде орбитада «Салют» серияның алдыгы станциязы үш чыл дургузунда ужудуушкунун уламчылап турар. «Салют-6» бодунуң хемчээлиниң талазы-биле мурнундаалындан улуг ылгалбас-даа болза, ында кылдынган чаартылгалар ооң шинчилекчи аргаларын үсчок улгаттырган, ажыглалының идегелдиин, чогумчалыын бедиткен.

Ужудуп турар үезинде ол «Союз» хевириниң он корабльдерин, «Прогресс» хевириниң чүък чедирер тос корабльдерин хүлээп алган. Совет космонавтылар-биле кады акы-дуңма социалистиг чурттарның космонавт-шинчилекчилери ажылдап баргылаан. Бо хүннерде станцияда Леонид Попов биле Валерий Рюмин составтыг экипаж ажылдавышаан.

«Салют-6-ның» ажыглалының үезинде оон экипажтары улус-ажыл-агыйының эртемниң сорулгаларын күүседиринге, космос делгемин улам ыңай шиңгээдиринге «дээр лабораториязының» тергиин эки аргаларлыын көргүскеннер.

Космонавтылар станцияның иштинге-даа, даштынга-даа ажылдап турган. Олар астрофизиктиг, геофизиктиг болгаш өске-даа хөй шинчилелдерни кылып чоруткан. Программаның улус ажыл-агыйынга хамаарышкан шинчилелдери болгаш шенелделери онзагай улуг ужур-дузалыг боор келген. Бир эвес келир үе дугайын чугаалаар чүве болза, 19 чыл бурунгаар Юрий Гагаринниң ужудуп турар үезинге деңнээрге, оон үсчок дидим планнарны адап болур бис.

Ындыг-ла кончуг ырак эвес келир үеде Чер чоогунуң космос делгеминге продукциязын Черниң байдалдарынга ала алдынмас чамдык бүдүрүлгелерни тургузуптар апаар. Тускай эзилдиригиглерни, эң-не арыг бүдүмелдерни, физиктиг шынарларын тодаргай угланыышкынныг кылдыр алыр чартык эрттирикчилерни космоска бүдүргеш, Черге ажыглаары-биле, бадырып турар апаар чадавас. Энергия бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле ажылдар база эгелээр: хүн чылыын болгаш чырыын ажыглап ажылдаар кончуг улуг хемчээлдиг станциялар Черже он-он миллион киловатт электроэнергияны бадырып берип болур. Чер чоогунуң космос делгемин шиңгээткениниң алыр эртем болгаш ажыл-агый ажыктарын шуптузун санаары берге, олар кызыгаар чок дээр болза частырыг чок.

Он-он кижилерлиг экипажтар ажылдаар, хөй-хөй чылдарда орбитага ужудуп турар станцияларны ажылдап кылыры болгаш салып үндүрери бөгүн чайлыг боттанып болур сорулга-дыр. А олар амгы станциялар боттарының аргаларын ышкынарга, азы өскээр чугаалаарга, биске таарышпас апаарга ынчан көстүп келир.

Ынчалза-даа шиитпирлеттинер айтырыглар ам-даа хөй. Ужудуушкуннарның хуусаазы узаан тудум, салдынып турар сорулгалар нарыыдаан тудум космос корабльдериниң экипажтарының кадыын, ажылгырын хандырарының айтырыглары улуг ужур-дузалыг боол кел чыдар. Космоска үр хуусаалыг ужудуушкунуң соонда космонавтыларның Черге ээп келирин чиңгедир талазы-биле ажылдарны шалыпкын чорударын үе негеп келген (кижиниң мага-боду космос байдалынга шуут чаңчыгып, Черниң байдалдарынга ээп келири улуг бергедээшкиннерлиг боор турар).

Шиитпирлээр айтырыглар, кылып чорудар ужурлуг шинчилелдер болгаш шенелделер хөй-даа болза, кижи космоста улам идепкейлиг ижигип, чурттап турар апарган.

(ПМА).

«ТРИБУНА ЛЮДУ» СОЛУННУҢ ЧҮҮЛҮ

ВАРШАВА. (СЭТА). Чуртта амгы байдал-биле холбаштыр партия кежигүннериниң мурнунда туруп турар сорулгаларны партия кежигүнү эвес калбак массаларның киржилгези-биле чугаалажып көөрү ПКАП-ның партия эге организацияларында бедик харысалгалыг чоруктуң байдалында болуп эртип турарын ПКАП ТК-ның органы «Трибуна люду» солуннуң «Ажылчы чоннар-биле кады» деп мурнуку чүүлүнде бижээн.

Э. Геректиң телевидение дамчыштыр чугаазынга болгаш ПКАП ТК-ның секретариадының чагаазынга үндезилээш, партияның хүрээлениин, ооң идей-организастыг чаңгыс эвин быжыглаарынче угланган саналдарны партия организациялары ажылдап кылып турар. Ажылга үзүктелиишкиннерниң түңнелинде улам нарыыдаан экономиктиг чиик эвес байдалдан уштунуп үнериниң аргаларын партия кежигүннери бедик хамааты харысалга-биле шыңгыы чугаалажып көрүп турар. Амгы бергелерни болдурган чылдагааннарның чаңгыс аай эвес янзы-бүрү байдалынче кичээнгейни олар угландырып турар. Таарымча чок байдалдар-биле шиитпирлиг демисежир дугайында партия болгаш чазактың удуртулгазы чарлаан, ынчалзажок партияның бүгү кежигүннери, ниитилелдиң патриоттуг бүгү күштери бир эвес деткивес болза, ол демисел чедиишкинниг болбас дээрзин мурнуку чүүлде айыткан. Ол бүгү айтырыгларның дугайын ажыт-чажыт чокка ажык-биле чугаалажып көөрү чугула дээрзин хуралдарга онзалап демдеглээн. Ынчаарга ол бүгү чугаалажып көрүүшкүннер дүвүрээзин чок, шөлээн байдалга болуру эргежок чугула.

Бистиң партиявыс 3 миллион ажыг кежигүннерлиг. Чурттуң болгаш чоннуң салым-чолу дээш онза харысалга биске онаажып турар. ПКАП-ның, ооң бүгү организацияларының ажылын бот шүгүмчүлелчи ёзу-биле үнелеп көөрү, түңнелдерни кылыры чугула. Бистиң партиявыс чон-биле кады чоруп келген болгаш чоруур-даа, чонга бараан болур деп, «Трибуна люду» солун уламчылап бижээн.

Польша болза социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының болгаш улустарының улуг өг-бүлезиниң кежигүнү болуп турар деп, солуннуң мурнуку чүүлүнүң түңнелинде бижээн. Ынчангаш бистиң интернационалчы чаңчылдарывыска дүүштүр кандыг-даа байдал турда бистиң өңнүктеривистиң хүлээп көрүүшкүнүн болгаш хүндүткелин кезээде ажыглаарывыс делегейниң кады ажылдажылгазы, өртемчей кырынга тайбынны, айыыл чок чорукту быжыглаар дээш демиселчилерниң хүрээлениинге идегелдиг звено болурувус эргежок чугула деп, солуннуң мурнуку чүүлүнүң түңнелинде бижээн.

Таиландының чепсектиг өнчүк-чөңгээзи

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Улусчу Кампучияга удур бодунуң чепсектиг өнчүк-чөңгээлерин Таиландының эрге-чагыргалары уламчылап турар деп, Кампучияның СПК информация агентилели дыңнаткан.

Август 12, 13 болгаш 14 хүннеринде Таиландының агаар чепсектиг күштериниң самолёттары Кратьэх, Поусат база Сиемреап можуларның кырынга разведка ужудуушкуннарын кылбышаан, Кампучия Улус Республиканың агаар делгеминче шургуп кирип турган.

Кампучия Улус Республиканың чазааның талазындан хөй удаа сагындырыышкыннар турбуже, Таиланд Кампучияның бүрүн эргезин болгаш девискээр талазы-биле бүдүн чоруун үрээн хөделиишкиннерни кылырын соксатпайн, ийи чурттуң кызыгаар районнарынга дүшкүүрлүг чорукту чидиглендирип турар-дыр деп, агентилел демдеглээн. Полпотчу дээрбечилерни деткиири-биле чергелештир Кампучия республикага удур дээрбечилер-биле кады хөделиишкиннерже Бангкок шилчип кирген болгаш Кампучияның хамаарышпас чоруунга кыжанып турар.

Ийи талаларның харылзааларын чогумчалыг болдурарынче орукту ажыдарынче угланган Кампучияның Улусчу-революстуг чөвүлелиниң тайбыңга ынакшылдыг саналдарын чугаалажып көөрүнден Таиландының чагырыкчы бөлүктери ойталавышаан, Мурнуу-Чөөн Азияда хевээр арткан дүшкүүрлүг чоруктуң бүгү харысалгазын чүктеп турар.

• • •

ВЬЕНТЬЯН. (СЭТА). Кампучияның Улус Республиказынга удур Таиландының өнчүк-чөңгээлери болза Индий-Кыдатта байдалды боттуу-биле көөрүнге Бангкоктуң шуут хөөн чогунуң дугайын херечилеп турар-дыр деп, Лаостуң КПЛ информация агентилелиниң тайылбырында айыткан. Вашингтоннуң болгаш Пекинниң кем-буруулуг планнарының күүседикчизиниң телеп чок ролюн Таиланд бодунга алгышаан, империализмниң болгаш гегемонизмниң согугжу күжү болуп Вьетнамның, Лаостуң болгаш Кампучияның улустарынга удур оларның сүлчээлеринде кол звено апарган.

Ынчаарга Таиландының амгы чагырыкчылары сарыылдыг чоруктан чайлап, бодунуң чуртунуң национал эрге-ажыктарын тооп көрбейн, айыылдыг орукче кирип турар-дыр. Кампучияда чаартылгаларны соксадып болбас, чаа ниитилелди тургузар дээн кампучийлерниң шиитпирлиг чоруу сыныш чок. Ынчангаш оон дайзыннарының бүгү чимзениишкиннери буурап дүжер.

Ада-иелерге

БИРГИ КЛАССТАРГА ӨӨРЕНИРДЕ

Өзүп орар салгалдың келир үези — оон кижизидилгезинден улуу-биле хамааржыр. Кижизидилгеге хамаарышкан айтырыглар чүгле школа-биле холбашкан эвес, харын ада-иелер-биле дорт холбаалыг. Ынчангаш кижизидилгениң кол сорулгазын, оон түңнелин ада-иелер тода билир болгаш уругларын бүгү тала-биле сайзырангай, кадык-шыырак, медерелдиг, Төрээн чуртунга, чонунга ынак, чурум-сагылгалыг, культурлуг, мораль талазы-биле туруштуг кижилер кылдыр кижизидери чугула.

Уругну азырап өстүрери болгаш кижизидери дээрге анаа-ла бир чиик херек эвес-ле болгай. Кижизидилгени уруг чүвени билир апарганда эгелээр дээр болза, ол шын эвес. Кижизидилге хензиг ышкайындан эгелээр деп чүвени утпаза эки... Уругнуң кижизидилгезинге ада-иениң хууда үлегери улуг рольдуг.

Сураглыг педагог А. С. Макаренконуң чугаалааны-биле алырга, уругнуң кижизидилгези чүгле оон-биле чугаалажырындан, айтып-сургаарындан азы хемчег көргүзериниден хамаарышпас, а ада-иениң бодунуң канчаар ап чоруурундан кончуг улуг хамаарылгалыг.

Чылдың-на сентябрь 1-де школа назыны четкен—7 харлыг уруглар школаның эргининг бир-ле дугаар артап, өөренири-биле парта артынга олуруптарлар. Олар ам анаа оолдар азы уруглар эвес, а өөреникчилер, бирги классчылар апарганы ол.

Ук хүнүү башкылар-даа, ада-иелер-даа бирги классчыларның амыдыралынга база бир уттундурбас хүн кылдыр демдеглеп, чаа ужуражылганың байырлалы кылдыр эрттирип турар.

Школачы амыдырал эгелээр: уруглар моон мурнунда үе-шагын колдуунда хостуг эрттирип турган болза, ам улуг эвес чапсар-биле 4 шак иштинде класска олуруп, башкының тайылбырын дыңнап, оон бүгү айтышкынын күүседир апаар. Чеди харлыг кижиге шак мындыг байдалга дораан чаңчыгып алыры ындыг-ла белен эвес.

Класста 40 бирги классчының аажы-чаңы, бодун ап билири, дыл-домаа, чүвени шиңгээдип алырының деңнели, онзагай байдалдары аңгы-аңгы болур деп чүвени ада-иелер медереп билип, баштайгы үеде—уруг школага чаңчыкканга чедир—үргүлчүнүң кичээңгейни олче салыры чугула.

Чамдык таварылгада школага күзелдиг-биле келген уругларның (баштай эки өөренип турза-даа) өөредилгези чоорту кошкап, чалгаарап эгелээр болгаш харын чурумудаа таарымча чок болу бергилээр.

Оон чылдагааны хөй кезиинде уругну школага чогуур үезинде эрте белеткевээни азы четпес белеткээни, а чамдыкта шын эвес белеткээнинден болур. Сөөлгү үеде өөредилге программалары өскерлип, оон негелделери нарыыдаан болгай. Уругларның чүвени шиңгээдип алыр аргалары сайзыраан-даа болза, өг-бүлеге кижизидилге бир деңэвес болурундан оларның школага белеткели база дөмей эвес болуп турар.

Уругну школага өөрениринге белеткээри дээрге, ону чүгле номчуп, бижип, санап өөредип каары дээр болза —ол шын эвес. Оон аңгыда уругларның кадыкшылын быжыктырып, долгандыр турар амыдырал дугайында билиин бедидип, хайгааракчал, хүндүлээчел, сонуургак чоруун сайзырадыры, ол ышкаш психологтуг онзагай байдалдарын өөренип көрбүшаан, чараш аажы-чаңга, күш-ажылга кижизидип, өөредилгеге сонуургалын, чүвени угаап билир талазы-биле угаан-медерелин сайзырадыры чугула болур.

Чаа өөренип эгелээн бирги классчыга ада-ие практиктиг кандыг дузаны чедирип болур? Ада азы ие кижи уругнуң өөренир ээлчээн, кичээл расписаниезин тода ылередип билип алыр. Аңаа үндезилээш чаа хүн чурумун тургузар апаар. Уругну хүн чурумун, ыяап-ла сагып билир кылдыр чаңчыктырары чугула. Чаңгыс ол-ла үеде эртен турары болгаш ол-ла үеде кежээ удуур ужурлуг. Быжыг хүн чурумунга чагыртып, кежээ 9 шакта удаан турар болгаш чеже-даа солун болза телевизорга дамчыдылгалар көөрүн кызыгаарлаар. Баштайгы үеде уругнуң бижиири багай, кыдыраажы хирлиг-даа болур болза анаа хемчег көргүзүп, олче ажынып болбас. Харын-даа олче хөй кичээңгей салып, башкылар-биле сүмележип тургаш, чогуур дузаны чедирери чугула.

Уругну шевергин, арыг-силиг кылдыр бодун ап чоруурунга чаңчыктырып, ону шын контрольдаары чугула. Бирги класстың өөреникчизи бүгү идик-хевин боду кедип билир болгаш арыг-силиг болур ужурлуг. Мындыг негелдеге ада-ие уругну эрте-ле чаңчыктырган турар.

Уругнуң школачы хүлээлгелерин күүседип турарын хынап, ону шын күүсединге чаңчыктырар апаар. Чамдыкта уруг ол хүннүң расписаниезин чедир сактып албайн, башкының чүнү эккелиңер дээнин уттуптуп болур. А чамдыкта чүнү онаалгага бергенин безин уттуптар. Ынчангаш уругга кичээңгейлиг болурун үргүлчү сагындырып, чагыдыры чугула.

Уруг бажыңдан үнүп агаарлаар дээн болза, оон кажан келирин айтырар азы каш шакта келирин айтып, сагындырар херек. Бо негелдени системниг чорутпас болза, кажан уруг өзүп келгенде айтырыг нарыыдай берип, уруг орай келир азы эш-өөрүнүң бажыңынга ада-иениң кандыг-даа чөпшээрели чокка хонаттап чоруп каар таварылгаларга чедип болур.

Ада-иелер уругну бодун канчаар ап чоруурун тайылбырлап өөрединден аңгыда, хүндүлээчел, ээлдек-эвилең болурун негээр ужурлуг. Кажан-даа, кандыг-даа таварылгада уруг-биле чугаалажырда үн бедидип, ажынган азы кочулаан хевирге чугаалажып болбас. Уруг буруулуг болган болза оон чылдагаанын тып, эп-чөп-биле тайылбырлажыр апаар.

Уругну бирги класстан эгелеп бодунуң шаа-биле улуг эвес күш-ажылга чаңчыктырып, хуузунда хүлээлге берип, оон күүселдезин чедип алырынга чаңчыктырар. Эртен тургаш ыяап-ла удаан оруун эдер. Школаже баарда идик-хевин боду кеттинип, өөредилге херекселдерин эрте-ле эмгелеп ап, школадан келгеш силерниң сагындырыыңар чокка формазын уштуп, эмгелей салып ап чаңчыгары чугула. Оол азы кыс уруг деп ылгавайн, бажың ажылынга—аяк-сава, шала чуурунга, чечек суггарарынга, соңга чодуп аштаарынга дузалажып, өөктерин, ак моюндуруун чуп ап, илип алырынга чаңчыктырар болза эки.

Бирги класстан эгелеп-ле ада-иелер уругларының чоок эштерин, оларның сонуургалын, онзагай байдалдарын, ада-иези ылап билген турар ужурлуг.

Уругну школага, өөредилгеге сонуургалдыг болурунга чаңчыктырар сорулга-биле ада-ие база янзы-бүрү хевирниң ажылдарын чорудуп болур. Чижээлээрге, ада-иелер боттарының школага өөренип чораан үезинде эң-не солун чүүлдерин чугаалап бээр. Библиотека, ном садыгларынче барып, номнуң ажыктыының дугайын, оларның кайын кээп турарын, номну камныг эдилээр; орул, шокарлап болбас деп чүвени сагындырып, чамдык шүлүктерни, чечен чугааларны дыңналдыр номчуп бээри кончуг ажыктыг.

Э. ОНДАР,
башкы.

Август 27 — Совет кинонуң хүнү

УРАН ЧҮҮЛДҮҢ ЭҢ ЧУГУЛАЗЫ

Совет культураның улуг байырлалы— Совет кинонуң хүнүн бистиң кинематографистеривис болгаш миллион-миллион көрүкчүлеривис бөгүн демдеглеп турар. 1919 чылдың маадырлыг хүннериниң бирээзи— август 27-де «Чырыдыышкынның улус комиссарнадының эргезинче фотография болгаш кинематография садыын база үлетпүрүн шилчидер дугайында» декретке Владимир Ильич Ленин ат салган. Ол хүнден эгелеп совет кинонуң төөгүзү эгелээн, делегейде бир дугаарында социалистиг кинематография тургустунган.

Совет эрге-чагырганың баштайгы хүннеринден эгелеп «уран» чүүлдүң эң чугулазы —кино» революсчу чаалап алыышкыннарның тиилелгезин дээш демиселге күчүлүг чепсек апарган деп партия санаан.

Бөгүнгү Совет кинематография дээрге культураның болгаш экономиканың бедик хөгжүлделиг адыры апарган. Чуртта чаа үениң аппаратуралары-биле дериттинген 39 студиялар бар, олар чыл санында кинотеатрларже чоңга көргүзери-биле уран-чечен 150 фильмнерни үндүрүп, телевидениеге 100 хире, чүс-чүс мультипликациялыг, документалдыг болгаш эртем-тайылбырлыг фильмнерни, муң-муң кинохроникаларны үндүрүп турар.

Чурттуң фильм фондузунда янзы-бүрү киноларның 4,5 миллион ажыг хоолгалары бар.

Чыл санында дөрт миллиард хире көрүкчү 150 муң кинотеатрларга барып турар.

ЧУРУКТА: «Күзүн ээп кээр бис» («Ленфильм») деп кинофильмден көргүзүг. Надежда—Ирина Мирошниченко, Кузьмин—Игорь Васильев.

СЭТА-ның фотохрониказы.

СПОРТ

ДОШ, ХҮН, СУГ

АЛМА-АТА. (СЭТА). Медеонуң бедик даглыг катогунга бо чылын сезон кайы-даа шагдан эрте ажыттынган. 30 градус изиг безин дошту эргизип шыдаваан, чүге дээрге 10 муң дөрбелчин метр хире дошту тускай соодукчу агрегаттар-биле удур-ла доңуруп турар.

Спортчу комплекс кайгамчык кылдыр дериттинген. Стадионнуң индиринде, спортчу шөлдерде, ажык бассейнде — бүгү-ле черде Москва Олимпиадазының каасталгазының үлегери кирген. Индирниң мурнуу чүгүнде «Лужникилерден аалдап келген» Олимпийжи адыгжыгаш саадапкан.

Он-он муң алма-атажылар болгаш хоорайның аалчылары дошка чуңгулаан, спорт залдарынга күжүн шенешкен, сугга эжинген, дыштанып, эът-кежин дадыктырган.

— Маңаа эрткен чылдагы дег хөй-хөй маргылдаалар — хоорай ужуражылгазындан эгелээш делегей ужур-дузалыг маргылдаалар планнаттынган — деп, Медеонуң спорт комплекизиниң директорунуң оралакчызы Камым Ильяшев чугаалап турду.

СЕСТИҢ ЧЕДИЗИН

Дортмундта аныяктар аразында болуп турар шыдыраа маргылдаазынга Баку чурттуг аныяк шыдыраачы Гарри Каспаров мурнавышаан. Сөөлгү сес дугаар салыгда ол хайымнаан. Ынчангаш оон виити саны 7 болган. (Алды салыгда ол уткан, ийини хайымнаан).

Понедельникте чемпионат дыштаныр, оон соонда дөрт салыг улаштыр болур. Оон бир хүн хостуг апаар, эң сөөлүнде он үшкү салыг соонда, доостур.

Маргылдаа швейцар систе- Сөөлгү сес дугаар салыгда ол мазы ёзугаар болуп турар.

(СЭТА).

ОЛИМПИАДАНЫҢ ӨӨРЕДИИ

Британияның Олимпиадага киришкен командазын чазак тускай хүлээп алыр бе деп айтырыгга спорт министри Гектор Монрот мынчаар харыылаан: «Олар чылыг уткулга манаавазыннар, ээп келирге оларны кым-даа куспактавас».

Хүндүткел чеми болур ветчиналыг бутербродту болгаш хоорган тоорукту чазак чери камнап алган боор, а ынчалза-даа министриниң частырыы улуг. Чүл дээрге, бүгү Лондон Хитроу аэропортка чедип келгеш ышкаш сагындырган, чыылганнар Москва Олимпиадазының киржикчилеринге изиг байыр чедирген.

Муң-муң кижилер спортчуларны аэропорттуң бажыңынче үдеп кирип келген. Оюннарның алдын медалын чаалап алган, амгы үеде Англияда эң сураглыг атлет Себастьян Коэни корреспондентилер долганганнар.

— Олимпиада дугайында бодалыңар чүл деп че? Тергиин эки организастаттынган-дыр. Аңаа киришкеним мени улуг аас-кежик болду.

Англи команда болгаш ийи муң турист Москвадан ээп келгеш, «Москва Оюннарынга киржир дээш демисежип турганывыс эки болган-дыр» деп түңнелди кылган. «Бойкот деткээн чазакка удурланыр, чазак парлалгазының хоранныг сөстерин херекке албас, акша-шалың талазы-биле бүзээлээшкинден сезинмес, спортчуларны патриот эвес деп бак сөглээринден кортпас турган-дыр ийин. Ол бүгүнү ажып эрткеш, Москваның Олимпий оюннарынга киржип болур турган» деп олар түңнеп турарлар.

Чүткүлдү чүгле рекордтар болгаш медальдар дээш үндүрер бе? Чок, Лужникилерже орук дээрге, спортчуларның олимпийжи идеалдарын быжыглаар база бот-боттарынга бүзүрежилгени болгаш тайбыңче чүткүлдү херечилээр. Делегейниң олимпий шимчээшкининге боттарының идеологиязын холгаарлаткан Барыын чүк оюннар үезинде буурап дүшкен.

Антисоветизмни нептередип турган Лондон солуннар безин ол актыг шындан чайлавайн турар.

«Картерниң бойкоду болгаш дээрги Тэтчерниң англи бойкот организастаар дээш оралдажыышкыны буурады — деп, «Дейли телеграф» хомудап бижээн.—Ол ийи удуртукчу боттарының чонунуң болгаш орустарның караанга чүвени хандыр бодап шыдавас чөгенчиг кижилер боор көзүлдүлер».

«Оюннар чедишкиниг болган бе?» деп, «Таймс» бижээш, ол айтырыгга боду-ла «Ийе» деп харыылаан.

Телевизорлар баарынга хөй үе дургузунда олуруп келген англичаннар шагда-ла боттары ындыг түңнелди үндүргеннер. Олимпийжи дамчыдылга ол чурттуң «эң сонуургаңчыг» дээн чамдык дамчыдылгаларындан безин артык болган. Телекөрүкчүлерниң саны ол хүннерде 13 миллион кижи чедип турган.

Британияның командазы 21 олимпий медальдыг ээп келген, ол чорук дээрги Тэтчерниң сеткил-сагыжын улам кударатканы Стива Оветтиң, Себастьян Коэнниң, Дэйл Томпсонуң алдын медальдары англи чазактың карактарынга дыка чидиг кылдыр көзүлген. Ынчангаш ол шаңнал эдилекчилеринге байыр чедирген телеграммаларны чорутпас, хүндүлүг ат-алдар бербес деп чазак шиитпирлээн. Ындыг турбуже, парлалга спортчуларны база «шивегейлеп» турар: «Чүге ынчаар дүрген чүгүрүштүңер», шак ынчаар чүге ырадыр халыдыңар? Силерниң рекордтарыңарга каргыш-ла четсинем, Москва оюннарының бедик спортчу деңнелдиниң бадыткап турар ышкажыл!».

Англи олимпийжилерниң тиилелгези хөй-ниитиниң өске адырларынга кандыг хөөнүү болдурар ирги деп чазак кичээнип турар. Чижээ, миллион-миллион англичаннар ам Москваже чүге чалгынныг ракеталар углаңыр чүвел деп кайгаарлар болгай.

Флит-Стриттиң идеологтары Москва Олимпиадазының оду өшкен-даа болза, карганмышаан. Ам олар «Оюннарның хөлүн эрттир сураглыг» болганынга хомудап турарлар.

«Сугже шураанарны акулалар манап чыдары кай» деп, Лондон бир солун «баштактанган».

Чүге-даа күш четпес хорадаашкынның көскү чижээ бо эвес бе? Стадионнарны «соок дайынның» тулчуушкун шөлүнче шилчидерин күзевес миллион-миллион кижилерниң XXII Олимпиада дугайында чаагай бодалдарын кым-даа хөмүрертип шыдавас.

Лондон аэропортунга мээң-биле беседалажып оргаш, ДОК-ка Австрияны төлээлеп келген Девид Маккензи мынчаар чугаалады:

— 1956 чылдан бээр мээң көрүп келген оюннарымдан эң-не уттундурбазы бо болду. Организастааны бе? Тергиин эки. Түңнелдери бе? Кайгамчык. А кол чүве чүл дээрге олимпийжи идеалдарның тиилелгези тергиин эки болду.

Москва Олимпиадазы чамдык кижилерге өөредиг болгай аан. Кижилерниң тайбыңче болгаш чаврылыышкынче чүткүлүн бойкоттаары кажан-даа болдунмас.

Владимир **СИМОНОВ,**
ПМА-ның корр.
Лондон.

ЧАА СОВХОЗ ДУГАЙЫНДА

Тес-Хемниң «Тес-Хем» совхозу биле Өвүрнүң «Торгалыг» совхозунуң бир-бир салбырларын каттыштыргаш «О. Шынаа» совхозту тургускандан бээр беш-ле хире чыл болуп турар. Совхозтуң төвү— Көвүрүг-Аксы—чаңгыс бажың-даа чок черден ийи каът школалыг чараш суур апарган.

«О. Шынаа» совхоз эрткен кышты өске ажыл-агыйлардан хүр ашкаш, чүс башка онаалдыр 77 бызаа (республикада бирги черде), 77 хураган (республикада чедиги черде) алган болгаш чартык чылда күрүнеге эът садарының планын 104,6 хуу, дүктүң 285 хуу күүсеткен. Мал чеминиң белеткелиниң планын август 25-ке чедир 72 хуу күүсеткеш дөрткү черде чоруп турар.

Ук совхоз тургустунардан бээр көдээ Совет күүскомунуң даргазынга ажылдап келген **Артына САРЫГ-ООЛДУҢ** ол чер дугайында кожамыын номчукчуларга бараалгаттывыс:

О. ШЫНААМ

Судак-судак суглар аккаш,
Сунуп баткан Сувактыгны.
Сумузунга мактаттыргаш,
Сураа үнген малчыннарны.
Арыг-кылаң суглар аккаш,
Аштып баткан Ак-Адырны.
Артелинге мактаттыргаш,
Ады алгаан, малчыннарны!
Өшкү, хойнуң турлаа болган
Өскен, төрээн О. Шынаам.
Ажыл-ишчи чонуң-биле
Аралажып чурттаайн дээн
мен.

ИЙИГИ ТОМДА

Тыва АССР-ниң алдарлыг чогаалчызы К. Кудажының чогаалдарының бирги тому 1979 чылда парлаттынган, ында чүгле шии чогаалдары кирген болза, а бо чылын чырыкче үнген ийиги томунда шүлүк чогаалдары болгаш проза чогаалдары парлаттынган.

Оон ынай мурнунда номнарга кирбээн чаа чогаалдары база немешкени номчукчуларның сонуургалын улам хаара тудкан. Оларга колдуунда-ла солуннарга парлаттынган, барык чаартынган чечен чугаалары, очерктери хамааржыр.

Филология эртемнериниң кандидады, критик Доржу Куулар К. Кудажының чогаалдарын делгеренгейи-биле сайгарган.

С. НАРЫН-ХӨӨ,
Кызыл район.

Сонуургактарга

15 ДЫЛ БИЛИР

Кандыг-бир чогаалды өске бир дылче очулдурары дээрге-ле аңаа ийиги амыдыралды «тыпсыры» ол-дур. Америк херээжен чогаалчы Мэри Доджтуң «Мөңгүн конькилер» деп номну ындыг болган, ол чоокта чаа ийиги амыдыралче кирген. Литваның «Вага» деп ном үндүрер чери ук чогаалды парлап үндүрген. Ол тоожуну шуут-ла англи дылдан Каунасский районда Гарлявский ортумак школаның башкызы Эдуардас Пундзявичюк литов дылче очулдурган. Школада уругларны англи дылга ол өөредип турар. Хостуг үелеринде башкы номчулгаже болгаш чогаалдар очулдурарынче сундулуг. Ол башкы 15 дылды хостуг билир: немец, француз, итали, испан, венгр...

Э. Пундзявичюк ам румын дылдан Георг Беланның «Мен — Рихард Вагнер мен» деп номун очулдуруп дооскан.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АВГУСТУН 27-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — **«Үе».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги сула шимчээшкин. 11.05 — **«Ак Бим Кара-Кулак».** Уран-чечен фильм. 1-ги сериязы. 12.40 — **«Кино аян-чоруктар клуву».** 13.40 — Медээлер. 13.45—15.55 — Чапсар. 15.55 — Медээлер. 16.10 — **Совет кинонуң хүнүнге уткуштур.** Документалдыг фильмнер программазы: **«Совет кинонуң эгезинде», «Совет кинонуң 60 чылы» деп делгелгеде».** 17.05— **«Орус чугаа».** 17.35 — **«Дагдыныкчы».**

КЫЗЫЛДАН

18.05 — Телемедээлер. 18.15 — **«Камналга — кижи бүрүзүнүң хереэ».** 18.35—**«Хөй-ниитиниң амыдыралының экраны».** 19.05 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.20 — **Профессионал-техниктиг өөредилге системазының өөредилге чылынга уткуштур.** Профессионал-техниктиг өөредилге талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне комитединиң даргазы А. А. Булгаков дамчыдылгага киржир. 19.50— **«Хоглуг аялгалар».** 20.05 —**Бөгүн делегейде.** 20.20 — **«Эртем амыдыралы».** Казах ССР-ниң Эртемнер академиязы. Дамчыдылгага Социалистиг Күш-ажылдың үш дакпыр Маадыры ССРЭ-ниң ЭА-зының президентизи А. П. Александров биле Казах ССР-ниң АЭ-зиниң президентизи А. М. Кунаев олар киржирлер. 21.05 —**«ТТ-ниң экранынга бир дугаар».** Уран-чечен фильм — **«Ак Бим Кара-Кулак»** 2-ги сериязы. 22.30 — **«Үе».** Информастыг программа. 23.05 — **«Кино көрүкчүзүнүң дептери».** 23.35 — **Бөгүн делегейде.** 23.50—01.20 — Концерт.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.05 — **«Горнистер, харыылаңар!»** 18.35 — И. Бах — Бранденбургтуң № 1, 2, 3 концерттери.

КЫЗЫЛДАН

19.20 — Чарлалдар. 19.25 — **«Башняда одаглар».** Уран-чечен телефильм. 20.35—21.10 — **«Хоорай, күс, аялга».** Фильм-концерт.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

БАЛГАЗЫНДА КӨДЭЭНИҢ № 2 ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИЩЕЗИ СУРГУУЛДАР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАП ТУР

Ук училищеге калбак профильдиң тракторист-машинизиниң, III класстың автомобиль чолаачызының, мал фермаларынга ажылдаар механизаторнуң, электромонтёрнуң мергежилдерин шиңгээдип ап болур.

III класстың тракторист-машинизиниң мергежилинге 1 чыл, оон өске мергежилдерге 3 чыл өөренир.

Ук мергежилдерни чедип алырындан аңгыда, аңаа ниити билиин база бедидип алыр.

Училищеде спорт секциялары, бот-тывынгыр уран чүүлдүң, техниктиг чогаадылганың, ыяштан, даштан, демирден уран сиилбилер кылырының, чурук тырттырарының бөлгүмнери болгаш мото-бөлгүм ажылдап турар.

Училищеге өөренип эрткен чылдарын күш-ажыл стажынга киир санаар. Училищени дооскаңнар тускай ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринче өөренип кирер талазы-биле өскелерден артык эргелерлиг болур. Училищеде өөренип турар, шериг назылыг аныяк оолдарның шериг албаны эрттирериниң хуусаазын соңгаарладып турар.

Училищеге өөренир сургуулдарны общежитие-биле, ажылдап кедер болгаш дыштаныр хүннерде кедер хептер-биле хандырар. Хүнде 4 катап халас чемгерер.

Училищени дооскан сургуулдарны чогуур ажыл-агыйларже ажылдадып чорудар, оларны ук ажыл-агыйлар квартира-биле болгаш ажылдап, дыштанырынга, ол ышкаш мергежилдап кедер болгаш дыштаныр хүннерде кедер хептер-биле хандырар.

Үстүнде айыткан мергежилдерни чедип алырын күзээр сургуулдарны кирериниң экзаменнери чокка хүлээп алыр. Училищеге өөренирин күзээрлер директорунуң адынга билдириишкин бижиир.

КЫЗЫЛДА КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ ОРТУМАК № 3 ПРОФТЕХУЧИЛИЩЕЗИ 1980—1981 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА МЕРГЕЖИЛДЕРГЕ СУРГУУЛДАР БЕЛЕТКЭЭРИН ЧАРЛАП ТУР.

1. Септекчи-слесарьның болгаш автомобиль чолаачызының ажылын кылып билиптер калбак профильдиң тракторист-машинизи. (Өөренир хуусаазы 3 чыл).

2. Үшкү класстың тракторист-машинизи болгаш ийиги разрядтың электромонтёру мергежилдиг мал фермаларының механизатору. (Өөренир хуусаазы 1 чыл).

Үш чыл хуусаалыг өөредилгеге 8 класс дооскан 15—17 хар назылыг оолдарны болгаш кыстарны хүлээп алыр. Училищени дооскаңнарга ортумак эртемни дооскаңының дугайында дипломун болгаш мергежилдиң класс, разрядын тывысыр.

Бир чыл хуусаалыг өөредилгеге 10 класс дооскан 17 хардан өрү назылыг кижилерни хүлээп алыр.

Бүгү сургуулдарны халас чемгерер, тускай хеп болгаш стипендия-биле хандырар. Өске черлерден келген улус общежитиеге чурттаар. Училищеге өөренип турган чылдарын күш-ажыл стажынга киирер. Училищени дооскаңнар дээди өөредилге черлеринге киреринде чиигелделиг болур.

Училищеге кирерин күзээннер дараазында документилерни кошкаш, директорнуң адынга билдириишкин бижиир:

Эртемниң дугайында херечилел азы аттестат.

Чурттап турган черинден үшта бижидип алган паспорт азы төрүттүнгениниң дугайында херечилел. (Районнардан келгеннер).

Чурттап турган черинден шынзылга.

3х4 см. хемчээлдиг үш фото-чурук.

Кызыл хоорайда № 1 поликлиникадан медицина шынзылгазы. 286 форма ёзугаар.

Келген черинден чоруткан бижик (кайы-бир черден өөредилгеже чорутканнарга).

Училищеге кирериниң экзаменин дужаавас, беседалажыышкын-биле кызыгаарлаттынар. Беседалажыышкын бо чылдың август 27-де эгелээр.

БИСТИҢ АДРЕЗИВИС: Кызыл хоорай, Салчак Тока кудумчузу 14.

агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге чаъс чаар. Мурнуу-барыын чүк углаашышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр чедер. Агаарның температуразы барыын талакы районнарга 27—32, өске артканнарынга 20—25 градус чылыг болур.

Кызылга бүргеп, аязыр, бичие чаар. Барыын чүк углаашышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр чедер. Агаарның температуразы 26—28 градус чылыыр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

АВГУСТ 27-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Петровка, 38» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Сен чүгле ыглавайн көр» 9.30, 11.00, 13.30, 15.00, **«Стеллага тураскаатткан»** 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Пятницкаяда трактир» 16.50, 20.30, **«Онза хайгааралдың зоназында»** 15.00, 18.40 шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2072.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1)

ТС—08665